

Live Fyrand

Olav Helge Angell

DIAKONHJEMMET HØGSKOLE | RAPPORT 2010/8

Rapporter fra Diakonhjemmet Høgskole

Evaluering av Familieklubbene i Norge

En undersøkelse med fokus på klubbassistentene og organisasjonsstrukturen

Live Fyrand

Olav Helge Angell

Evaluering av Familieklubbene i Norge

**En undersøkelse med fokus på klubbassistentene og
organisasjonsstrukturen**

Diakonhjemmet Høgskole

Rapport 2010/8

Diakonhjemmet Høgskole

Denne rapporten er utgitt av

Diakonhjemmet Høgskole

Postboks 184, Vinderen

N-0319 Oslo

<http://www.diaconhjemmet.no>

Rapport 2010/8

ISBN: 978-82-8048-093-4

ISSN: 1891-2753

Elektronisk distribusjon:

Diakonhjemmet Høgskole

Omslag

Aud Gloppen, Blæst Design

Opphavsrettigheter

Forfatteren har opphavsrettighetene til rapporten.

Nedlasting for privat bruk er tillatt.

Mangfoldiggjøring, videresalg av deler eller hele rapporten er ikke tillatt uten avtale med forfatterne eller Kopinor.

Forord

Bakgrunn for rapporten er ønske fra Familieklubbene i Norge om å evaluere to forhold;

- 1) Klubbassistentenes rolle og funksjoner
og
- 2) Ulike forhold vedrørende organisasjonsstrukturen ved Familieklubbene i Norge.

Forskningscenteret ved Diakonhjemmets Høgskole, ved professor, dr. philos Live Fyrand har gjennomført evalueringen om Klubbassistentenes rolle og funksjon. Professor, dr. polit Olav Helge Angell har vært ansvarlig for gjennomføringen av evalueringen av Organisasjonsstrukturen i Familieklubbene. Live Fyrand har vært ansvarlig prosjektleder for evalueringsprosjektet i sin helhet.

Rapporten bygger på en *spørreundersøkelse* til Klubbassistentene og på *dokumentstudier* og *observasjon* av møter og samlinger i Familieklubbene vinteren og våren 2010 når det gjelder evalueringen av Organisasjonsstrukturen.

Spørreskjemaene ble utviklet i tett samarbeid med utvalgte representanter for Klubbassistentene i Familieklubben. Vi ønsker å rette en spesiell takk til disse for tidkrevende og avgjørende bidrag til utviklingen av det anvendte spørreskjema. Vi ønsker også å takke de 30 Klubbassistentene som tok seg tid til å besvare det utsendte og ganske omfattende skjema, noe som gjorde gjennomføringen av evalueringen mulig!

Vi takker også medlemmer og representanter for de ulike fora i organisasjonen Familieklubbene i Norge (Styret, AU, Fagnemnda og Landsmøte) for at vi fikk tilgang til møter som observatører.

I tillegg ønsker vi å understreke og takke for det spesielt gode samarbeidet med Daglig leder for Familieklubbene i Norge - Christina Aaseth! Et samarbeid som har vært preget av fleksibilitet, kunnskapsoverføring til forskerne og høy administrativ kompetanse når det gjelder den administrative gjennomføringen av disse undersøkelsene.

Oslo, 1. november 2010

Live Fyrand

Professor

Forskningscenteret

Diakonhjemmet Høgskole

Innholdsfortegnelse

Forord	4
Innholdsfortegnelse	5
Sammendrag	7
Innledning	11
a) Bakgrunn og problemområde.....	11
b) Familiekubbens hovedide og målsettinger	12
c) Aktuell situasjon	13
Del I: Evaluering av Klubbassistentenes rolle og funksjon i Familiekubbene i Norge-2010	14
a) Målsetting og problemstilling.....	14
b) Metode og gjennomføring.....	15
1. Rollen som klubbassistent - NOEN FAKTA OG VURDERINGER.....	16
2. Klubbassistentenes vurdering av klubbens kvalitet og funksjon	25
3. Støtte, oppfølging, hjelpemidler og utdanning.....	25
4. Klubbassistentenes forhold til organisasjonen Familiekubbene i Norge	28
5. Tiltak for oppstarting av nye klubber.....	30
6. Erfaringer med barn i Familiekubbene – andre veier å gå?	34
7. ”Annet” - Besvares av assistenter som er aktive i klubb, verv eller på annen måte i FIN	36
8. Oppsummering.....	38
DEL II: Evaluering av Familiekubbane som organisasjon.....	44
1. Innleiing.....	44
2. Organisasjonsmodell, posisjonar, arbeidsdeling og koordinering	45
3. Klubbassistentane sine funksjonar i organisasjonen	46
4. Modell, struktur og måloppnåing	47
5. Konsekvensar av økonomiske rammevilkår og disposisjonar	48
6. Organisatorisk nettverk	49
7. Kva gjer organisasjonen – og kva kan den gjera – for å auke talet på klubbar?.....	52

8. Oppsummering og tilrådingar.....	53
Referanser	54
Rapporter fra Diakonhjemmet Høgskole	55

Sammendrag

Evaluering som grunnlag for søknad om statlige midler

Målsettingen med denne tredje evalueringen ved Familieklubbene i Norge (FIN) er at den skal danne et viktig grunnlag for ny søknad fra FIN til Helsedirektoratet. Selv om aktiviteten i Familieklubbene i hovedsak er basert på frivillighet, er driften av klubbene – som er spredt over hele Norge – avhengig av en funksjonell og effektiv sentral administrasjon. Administrasjonen (samt opptrykk og spredning av kursmateriell, m.m.), baserer seg på eksterne midler fra staten. En evaluering er derfor sentral når det gjelder å vurdere i hvor stor grad Familieklubbenes mål oppnås og videre om de har en funksjonell og hensiktsmessig struktur og modell som utnytter deres ressurser maksimalt.

For å få et mer helhetlig bilde av hvilke faktorer som kunne bidra til at Familieklubbene lykkes med sitt arbeid ønsket FiN denne gangen en nærmere evaluering og analyse av *klubbassistentenes rolle og av FiN's organisasjonsstruktur*.

Det ble inngått avtale mellom Familieklubbene i Norge (FIN) og Forskningscenteret ved Diakonhjemmet Høgskole 17. desember 2008 om evaluering av de ovennevnte to forhold. Pga sykdom hos prosjektleder måtte oppstartingen av prosjektet utsettes til november 2009.

Evalueringen ble gjennomført av professor, dr. philos Live Fyrand, Forskningscenteret og professor, dr. polit Olav Helge Angell, Avdeling for Diakoni og Ledelse. Live Fyrand var hovedansvarlig for evalueringen av den delen som gjaldt klubbassistentenes rolle og funksjon og Olav Helge Angell var ansvarlig for evalueringen av organisasjonsstrukturen i Familieklubbene. Ansvarlig prosjektleder har vært Live Fyrand.

Målsetting og problemstillinger

Forskningscenteret fikk følgende oppdrag fra FIN;

- undersøke og analysere klubbassistentenes rolle og funksjon i FiN
- undersøke og analysere utvalgte deler ved Familieklubbenes organisasjonsstruktur, hvor det overordnede spørsmålet er om dagens modell er hensiktsmessig, eller om det finnes andre og bedre måter å utnytte disse ressursene på
- foreta innsamling og gjennomgang av data som kan belyse aktuelle problemstillinger
- ferdigstille en evalueringsrapport som overleveres oppdragsgiver ved prosjektavslutning

Metode

Ad evaluering av klubbassistentenes rolle og funksjon

Målgruppen for undersøkelsen av klubbassistentenes rolle og funksjon var potensielle klubbassistenter som hadde gjennomført obligatoriske kurs som en forutsetning for å inneha en eventuell rolle som klubbassistent i Familieklubbene i Norge.

I samarbeid med daglig leder i FIN ble det utviklet spørreskjema som besto av spørsmål med ferdige svarkategorier og som ble fylt ut av informantene selv (kvantitativ metode), samt åpne oppfølgingsspørsmål (kvalitativ metode). Skjemaene ble testet i en pilotstudie før de ble sendt til informantene. Dersom det var tid var det ønske om å sette sammen en gruppe av klubbassistenter og gjennomføre et fokusgruppeintervju på bakgrunn av resultatene fra spørreskjemaet. Dette ble det imidlertid ikke tid til i denne omgang.

Spørreskjemaene ble sendt til 45 informanter – 4 kom i retur av ulike årsaker – 41 skjema regnes derved som mottatt av de aktuelle informantene. Av disse ble 30 (73 %) fylt ut og returnert til daglig leder i anonymisert form, noe som innebærer at informantenes svar er representative for hele målgruppen.

Ad evaluering av organisasjonsstrukturen

Undersøkelsen tok utgangspunkt i skriftlige dokumenter, deltagende observasjoner av sentrale møter og samlinger i FiN. Dersom det var behov for det og tid til overs etter at observasjonen var gjennomført var det ønske om intervjuer med representanter og nøkkelpersoner fra ulike grupper i organisasjonen på individ- og eventuelt på gruppenivå. Dette lot seg imidlertid ikke gjennomføre grunnet for liten tid som var til disposisjon.

Resultater

Klubbassistentene er idealister og humanister – de ønsker å hjelpe rusmisbrukere og deres familier da de ser behovet for ettervern pga manglende tilbud etter avsluttet behandling. De er også grunnleggende interessert og engasjert i selvutvikling og utvikling av gode mestringsprosesser i eget og andres liv. Men det er nok helheten og familiekonseptet som appellerer mest til assistentene i tillegg til å erfare at mange av brukerne klarer å holde seg rusfri når de er klubbmedlemmer. Gleden over å kunne hjelpe og se at det nytter er grunnleggende for motivasjonen. At klubbene drives ut fra et brukerperspektiv hvor gjensidighet, gjensidig respekt og likeverd er grunnleggende verdier er faktorer som gjør dette arbeidet meningsfylt for assistentene. At "alle hjelper alle" er et av flere uttrykk for dette.

Av våre informanter er det ca 1/3 del som er aktive og resten er passive. Noen få jobber imidlertid med å starte klubb. De assistentene som er aktive nå ønsker i hovedsak å fortsette som aktive fremover. Få assistenter har vært aktive utover 3 år etter at de tok utdanningen som klubbassistent. De fleste informantene som er passive i dag ønsker ikke å starte som aktive igjen. Grunnene til dette synes i hovedsak å være at de ikke har tid og overskudd – og at de opplever at det er for krevende å jobbe som klubbassistent.

Selv om de aktive assistentene oppgir at de har et godt grep om strukturen i klubbene, er det her viktig å trekke inn at 22 % av klubbmedlemmene (i evalueringen av klubbmedlemmenes vurdering av det å være medlem i FIN, Fyrand, 2007), etterspurte en tydeligere profil og rolle fra assistentene under klubbmøtene, for eksempel i form av bedre styring og større aktivitet i kommunikasjonen i klubbene.

FIN har en velutdannet klubbassistentgruppe. Svarene fra undersøkelsen gir imidlertid grunnlag for å spørre om FIN får "tilbakebetalt" for sin bredde av tilbud til assistentene – selv om mange er fornøyd? Det er viktig å holde dette opp i forhold til hvor få assistenter som er i aktiv drift – og hvor få passive som kan tenke seg å starte opp igjen som aktive.

Selv om det er høy grad av tilgjengelighet i organisasjonen kunne oppslutningen på noen av tilbudene vært høyere. Assistentene opplever å ha et godt forhold til FIN og er i hovedsak kjent med organisasjonsstrukturen. Det som imidlertid kommer frem er at flere kunne tenke seg bedre oppfølging på sin rolle som klubbassistent og hvordan de skal gå frem – både for å rekruttere nye familier og starte nye klubber. Så på tross av at FIN tilbyr svært mange sentrale tilbud opplever flere av assistentene at de er for usikre til å starte nye klubber og at de trenger de mer oppfølging i dette arbeidet. Assistentene er krumtapper i organisasjonen. Fordi assistentene har en så sentral rolle er det viktig at organisasjonen "stiller godt" med dem ved å styrke forhold som øker deres motivasjon til å fortsette i rollen som assistent, til å utvikle nye klubber og forandre forhold som bidrar til slitasje hos assistentene.

Men hvor blir det av *familien* i FIN? Å få med barn og ektefeller synes fortsatt å være en stor utfordring for Familieklubbene. Svarene i denne undersøkelsen gir grunnlag for å si at FIN så *vidt* er i gang med å utvikle familiekonseptet og at det her ligger en enorm utfordring i fremtidens utvikling av Familieklubbene i Norge. Skal FIN med rette kunne kalle seg *Familieklubbene* synes det som denne delen av utviklingsarbeidet må vektlegges i langt større grad, også ut fra de positive erfaringer som foreligger på nåværende tidspunkt. Assistentene kommer da også med en del spennende og nye ideer som kan bidra til dette utviklingsarbeidet.

Et viktig tiltak i FIN for å utvikle assistentene faglig er tilbud om kurs i inn- og utland. Det vi har lyst til å trekke fram i dette sammendraget er den tvetydige opplevelsen som assistentene har av kursene i "mororganisasjonen". Den nordiske demokratiske stilen med gjensidig respekt ble fremhevet som et positivt og motiverende kjennetegn på nasjonale og nordiske kurs. Det kan tenkes at FiN kan gjøre noe med denne situasjonen både gjennom å styrke kursene på skandinavisk område, og på den måten skaffe seg et friere forhold til italienerne. I tillegg synes det viktig å være tydelig på de negative konsekvensene som flere assistenter opplever ved å delta på kursene i Italia - overfor organisasjonen i Italia.

Konklusjon

Vi vil spesielt påpeke noen forhold som fremstår som sentrale når det gjelder å rekruttere flere assistenter, holde på dem over lengre tid enn tilfelle er nå og utvikle dem videre i sin rolle som assistenter. Dette er grunnleggende for at en videreutvikling av FIN skal fortsette å nå sine mål i fremtiden.

- selv om de fleste assistentene opplever Familieklubbens målsetting og funksjon som tydelig og klar, bør FIN klargjøre bedre hva assistentrollen inneholder, dvs. hvilke forventninger FIN og klubbmedlemmene har til assistentene og deres funksjoner i klubbene
- organisasjonen foreslås å drøfte om det bør være et mål å ha to assistenter i hver klubb, noe som kan forebygge opplevelsen av slitenhet og utbrenthet hos assistentene, noe som kan medføre større overskudd til å rekruttere flere klubbmedlemmer og starte nye klubber
- assistentmobilitet, dvs. om FiN bør ha et system for eventuell rotasjon av assistenter mellom klubbene der hvor det ligger til rette for dette og der hvor det er praktisk mulig å gjennomføre
- å møtes oftere i lokale og/eller regionale assistentsamlinger – ikke bare nasjonale – for å dele erfaringer og støtte hverandre
- en kritisk gjennomgang av hvordan FIN arbeider for å rekruttere *hele familier* til klubbene – utprøving av andre fremgangsmåter
- en kritisk og systematisk gjennomgang av kursene som tilbys – dekker de det/de aktuelle behov som assistentene har? Skolering av nye assistenter i mer konkrete tema som *gruppearbeid som metode, hvordan komme i gang med en ny klubb* og i det å *være gruppeleder*.
- videreutvikle assistentsamlingene da disse oppleves som fora hvor positive og negative sider ved funksjonen som assistent blir drøftet på en måte som assistentene opplever som meningsfull
- rekruttering av nye medlemmer for å starte nye og vedlikeholde "gamle" klubber skjer i hovedsak fra andre institusjoner innen helse og sosialtjenesten som for eksempel Blå Kors. Det mest dristige forslaget i undersøkelsen for å øke rekrutteringen til FIN er å ansette en person sentralt plassert i FIN med hovedfunksjon å etablere funksjonelle nettverk med sentrale institusjoner og personer innad i aktuelle fylker og kommuner.

Avslutningsvis vil vi understreke at det er viktig at organisasjonen lar det overordnede målet være det styrende kompass i organisasjonen, og at for eksempel strukturen bare er et middel til å nå målet og ikke blir et mål i seg selv. Det er viktig at den sentrale ledelsen mer eller mindre løpende vurderer om den eksisterende organisasjonsstrukturen er tjenlig for å nå det overordnede målet. Slik vi vurderer situasjonen er det viktig at FiN er fleksibel når det gjelder organisasjonsformer ved at de velger strukturer og modeller som er tilpasset den situasjonen potensielle og aktuelle medlemmer og klubbassistenter, lever i. På bakgrunn av våre evalueringer oppfatter vi dette som en aktuell utfordring for organisasjonen Familieklubbene i Norge.

Innledning

a) Bakgrunn og problemområde

Prosjektet "Familieklubber i Norge" (FiN) startet opp i 1999. Tiltaket er primært rettet mot familier med rusproblemer. De første nettverksbaserte klubbene ble etablert i Norge i 2000. Den aller første klubben ble startet i Oslo 18.januar 2000. I vedtektene for Familieklubbene i Norge (8.5.2005) står det: *"Familieklubbene i Norge skal være et tilbud for mennesker som er berørt av rusrelaterte problemer, både den som selv har eller har hatt et problematisk forbruk av rusmidler, og pårørende som er berørt av dette"*.

Familieklubbene søkte etter hvert økonomisk støtte fra Helse- og Rehabilitering. I dag står Helsedirektoratet for hoved-finansieringen.

Impulsene til FiN kom først og fremst fra Italia, der slike klubber har eksistert i rundt 30 år. I 2000 var det rundt 3000 klubber i Italia, med 70 000 aktive deltakere. Hver klubb er en selvstendig enhet, som konsentrerer sitt arbeid om lokalsamfunn og de deltagende familiene. Metoden ble opprinnelig utviklet i det tidligere Jugoslavia, ved universitetssykehuset i Zagreb, av professor Vladimir Hudolin, som ledet en avdeling for "Nevrologi og Alkoholologi". Klubb bevegelsen i Jugoslavia ble tilknyttet IOGT på 70-tallet, og Hudolin deltok aktivt i utviklingen av behandlingsprogram i mange IOGT-organisasjoner, særlig i Tyskland og Danmark. Da Hudolin døde i 1996 kom venner fra mange land sammen i begravelsen og lovet hverandre å føre arbeidet videre. Et internasjonalt møte i Italia høsten 1997 la grunnlaget for en videreutvikling av metodene og en overføring til nye land. Her var det også deltagere fra Norden. I ettertid har deltagere fra Norge, Danmark og Sverige vært i Italia flere ganger for å lære metoden (Kolstad 2004).

Bakgrunnen for at IOGT, DNT og Blå Kors ville etablere Familieklubber i Norge er interessen for å drive rusforebyggende arbeid. Rusmidler påfører store skader, også for familiemedlemmer. Problemene kan oppleves like alvorlig for resten av familien som for misbrukeren selv. Familieklubbene er først og fremst rettet mot familier med alkoholskader, og man tenker her på familier i utvidet forstand (eks. også nære venner).

b) Familieklubbens hovedide og målsettinger

Familieklubbene er en helhetlig modell som innebærer forebygging, behandling i samarbeid med behandlingsapparatet og ettervern, definert som et "nettverksbasert arbeid med alkoholproblemer". Alkoholproblemer anses som atferds- og livsstils problemer hvor rusmisbrukeren og hans/hennes familie kommer inn i en problemvedlikeholdende negativ spiral. Dette gjør det svært vanskelig å utvikle en vedvarende rusfri tilværelse for alle berørte parter. Målet i Familieklubbene er å endre brukernes livsstil for å få et rusfritt og bedre liv.

Det største problemet er ofte ikke å bli rusfrie, men å holde seg rusfrie. Dette innebærer som oftest å måtte bryte med gammel livsstil og tidligere sosiale nettverk og å skaffe seg nye rusfrie relasjoner.

Familieklubbens viktigste virkemiddel er å gi mulighet til å treffe nye mennesker som kan hjelpe hverandre til å endre den gamle livsstilen og sosiale kulturen. Familieklubbens deltakere er erfaringsmessig mennesker som representerer to sentrale ressurser, (1) de er ikke en del av familiens gamle livsstil og kultur, og (2) de har en erfaringsbasert kompetanse både på hvor hindringene ligger og hva som muliggjør endring av livsstil for å forbli rusfrie. Dette danner spesielt gode forutsetninger for å dele erfaringer og gi hjelp og støtte til å endre medlemmenes og familiens livsstil og sosiale kultur.

Familieklubbene er et lavterskeltilbud hvor det kun stilles krav om at deltagerne ønsker å endre sin livssituasjon. Det er ikke krav om henvisning fra noen offentlig instans. Den enkelte klubb ledes av en klubbassistent som kan være rekruttert fra medlemmene selv eller fra faglærte personer utenfor Familieklubben. Klubben møtes regelmessig en gang i uken i ca. 1 ½ time, til samme tid hver gang.

Utgangspunktet for Familieklubbene er at problemer knyttet til alkohol og andre rusmidler både har fysiske, psykiske og sosiale aspekter. En alkoholmisbruker kan påføre ektefelle og barn direkte psykiske eller fysiske traumer. I tillegg påfører misbrukeren ofte familien økonomiske og sosiale belastninger. I tillegg til selve klubbvirksomheten er det derfor viktig å bygge opp et oppfølgingsapparat utenfor institusjon, som dekker misbrukerens behov for langsiktig oppfølging og rehabilitering (Prosjektskisse for Familieklubbene). Tiltaket tar sikte på å være en hjelp til alle i familien, ikke bare til den som har rusproblemer.

FINs hovedmål er operasjonalisert i en rekke konkrete tiltaks mål som omfatter følgende områder: Etablering av nye klubber, styrke kvalitet på arbeidet i eksisterende klubber, rekruttering av nye medlemmer og oppbygging av organisasjonen (se [http://www.familieklubb.no/.](http://www.familieklubb.no/))

c) Aktuell situasjon

Familieklubbene søker driftsmidler fra Helsedirektoratet hvert år. Resultater fra evalueringer danner et viktig grunnlag for vurdering og videreutvikling av driften. Diakonhjemmet Høgskole har gjennomført to slike evalueringer. Den første fant sted i 2005, den andre ble gjennomført i 2007 (Rapport nr. 6/2007, Diakonhjemmet Høgskole). Evalueringen i 2007 – hvor målgruppen og undersøkelsens informanter var klubbmedlemmene - viste et ganske entydig bilde: *”Familieklubbene i Norge betyr enormt mye for de som er medlemmer. Selv om flere av deltagerne oppgir at det er behov for visse forbedringer av klubbene, viser svarene fra de aller fleste informantene at brukerne i hovedsak holder seg rusfrie, at de og deres familier har fått en øket livskvalitet og har et stabilt og støttende rusfritt sosialt nettverk som en direkte følge av å være medlem og aktiv deltager på klubbmøtene i Familieklubbene - ”Familieklubben er vår livsforsikring”*(Rapport nr. 6/2007: s. 41).

Den aktuelle og tredje evalueringen gjelder undersøkelse av Klubbassistentenes rolle og funksjon og av sentrale forhold vedrørende driften/organisasjonsstrukturen ved Familieklubbene i Norge.

Pr. 31.12.2003 var det 12 klubber i Norge. Målet var å utvide med fem nye klubber i 2004, både ved nyetableringer og ved å dele eksisterende klubber. Ved starten av 2006 hadde FiN (Familieklubbene i Norge) 8 aktive klubber, hvorav 4 var lokalisert i Oslo og de andre 4 i andre deler av landet. Det er registrert 8 øvrige klubber som for tiden ikke har regelmessig drift, eller som er i ferd med å starte opp. Ved starten av 2007 hadde FiN 11 klubber hvorav 4 var lokalisert i Oslo og de andre 7 i andre deler av Norge. Ved årsskiftet 2009-2010 var det totalt 15 klubber - et stabilt antall siden 2007. Selv om antallet klubber har vært stabilt er noen gamle klubber lagt ned og nye er startet opp.

Del I: Evaluering av Klubbassistentenes rolle og funksjon i Familieklubbene i Norge-2010

a) Målsetting og problemstilling

For å få et mer helhetlig bilde av hvilke faktorer som kan bidra til at Familieklubbene lykkes med sitt arbeid ønsker FiN en nærmere evaluering og analyse av *klubbassistentenes rolle* og av Fins *organisasjonsstruktur*.

Ledelsen signaliserte at: *"Rollen som klubbassistent kan være svært krevende og medføre sterke opplevelser. Det er derfor viktig at klubbassistentene har et nettverk hvor de blir ivaretatt og fulgt opp. Oppfølging og kursing er også viktige tiltak for å sikre kvaliteten på arbeidet som foregår i klubbene."* (Utdrag fra Oppdragsbeskrivelsen sendt 10. juni 2008). Videre var ledelsen svært usikker på om den aktuelle organisasjonsmodell og struktur var hensiktsmessig for å nå Familieklubbens målsetting.

På denne bakgrunn påtok Forskningscenteret seg følgende oppdrag;

- undersøke og analysere klubbassistentenes rolle og funksjon i FiN,
- undersøke og analysere utvalgte deler ved Familieklubbens organisasjonsstruktur, hvor det overordnede spørsmålet er om dagens modell er hensiktsmessig, eller om det finnes andre og bedre måter å utnytte disse ressursene på.
- foreta innsamling og gjennomgang av data som kan belyse aktuelle problemstillinger,
- ferdigstille en evalueringsrapport som overleveres oppdragsgiver i 5 eksemplarer ved prosjektavslutning.

Oppdraget ble konkretisert til å gjelde;

1. Klubbassistentenes oppfatning av

- *sin rolle*
- *klubbens kvalitet og funksjon*
- *eget behov for støtte, oppfølging, hjelpemidler og utdanning*
- *forholdet til organisasjonen Familieklubbene i Norge*
- *tiltak som gjør det lettere å starte klubber*
- *om "Annet"*

2. Organisasjonsstrukturen i Familieklubbene i Norge - med særlig fokus på

- *sammenhengen mellom organisasjonsmodell og struktur og måloppnåelse*
- *konsekvenser av organisasjonens økonomiske disposisjoner*
- *kvalitet og kvantitet i organisasjonens institusjonelle nettverk utenfor organisasjonen*
- *hvordan organisasjonen kan arbeide for å øke antall familieklubber i Norge*

b) Metode og gjennomføring

Ad evalueringen av klubbassistentene:

I evalueringen benyttes følgende metode for å besvare de aktuelle problemstillingene:

Utvikling av spørreskjema som består av spørsmål med ferdige svarkategorier og som fylles ut av informanten selv (kvantitativ metode), samt åpne oppfølgingsspørsmål (kvalitativ metode). Denne type datainnsamling skaper grunnlag for statistisk bearbeiding av innsamlede data dvs. *kvantifisering* av dataene, med utfyllende og forklarende kvalitative svar på de åpne oppfølgingsspørsmålene. Metoden velges fordi den gir oversikt over og kunnskap om viktige spørsmål og kjennetegn ved utvalget som helhet. Åpne oppfølgingsspørsmål hvor informanten med egne ord utdyper sitt svar gir innsikt i svarets begrunnelse og innhold.

Prosjektleder for den aktuelle evalueringen var den samme som gjennomførte evalueringen av klubbmedlemmenes vurdering av Familieklubbene i Norge (Rapport nr. 6/2007). Hun hadde derfor godt kjennskap til selve klubbvirksomheten og til Familieklubbene som organisasjon i forkant av denne tredje og aktuelle evalueringen. Det var derfor ikke nødvendig å drive feltarbeid/observasjon av selve klubbvirksomheten for å få det nødvendige kjennskap til Familieklubbene i Norge forut for denne evalueringen.

Dette danner utgangspunktet for at hun laget et utkast til spørreskjema bestående av både lukkede og åpne spørsmål. Det første utkastet ble gjennomgått av og drøftet med utvalgte klubbassistenter som ga tilbakemeldinger på bakgrunn av sin erfaring som assistent. Deretter ble skjema justert og det andre utkastet ble delt ut til de samme assistentene. Det andre utkastet ble grundig gjennomgått av de utvalgte assistentene, skjemaet ble "prøveutfyllt" og levert tilbake sammen med skriftlige kommentarer på hva som var styrker og svakheter i skjemaet. Dette var en liten pilottest som ga avgjørende viktig informasjon før det endelige spørreskjema ble utarbeidet og distribuert til de utvalgte informantene i Familieklubbene i Norge via daglig leder Christina Aaseth. Målgruppen for undersøkelsen var potensielle klubbassistenter som hadde gjennomført obligatoriske kurs som en forutsetning for å inneha en eventuell rolle som klubbassistent i Familieklubbene i Norge. Informantene fikk beskjed fra daglig leder om å legge sitt utfylte skjema i en vedlagt returkonvolutt og sende dette tilbake til henne. Skjemaene ble sendt i posten til 45 informanter hvorav 4 kom i retur til avsender av ulike årsaker. Av de resterende 41 skjema ble 30 skjema (73 %) fylt ut og sendt tilbake til daglig leder i anonymisert form, noe som innebærer at informantenes svar er representative for hele målgruppen.

Daglig leder overleverte deretter utfylte skjema til prosjektleder. Dersom det var tid var det et ønske om å sette sammen en gruppe av klubbassistenter og gjennomføre et fokusgruppeintervju på bakgrunn av resultatene fra spørreskjemaet. Dette ble det imidlertid ikke tid til i denne omgang.

Ad. Evalueringen av organisasjonsstrukturen i familieklubbene

Undersøkelsen tok utgangspunkt i skriftlige dokumenter, deltagende observasjoner av sentrale møter og samlinger i FiN. Dersom det var behov for det og tid til overs etter at observasjonen var gjennomført var det ønske om intervjuer med representanter og nøkkelpersoner fra ulike grupper i organisasjonen på individ- og eventuelt på gruppenivå. Dette lot seg imidlertid ikke gjennomføre grunnet for liten tid som var til disposisjon.

Evalueringen ble gjennomført av professor, dr. philos Live Fyrand, Forskningscenteret og professor, dr. polit Olav Helge Angell, Avdeling for Diakoni og Ledelse.

Live Fyrand var hovedansvarlig for evalueringen av den delen som gjaldt klubbassistentenes rolle og funksjon og Olav Helge Angell var ansvarlig for evalueringen av organisasjonsstrukturen i Famileklubbene. Ansvarlig prosjektleder har vært Live Fyrand.

Fremdrift og leveranse

Evalueringen var planlagt startet våren 2009, og avsluttet november samme år. På grunn av sykdom for prosjektleder måttet prosjektet utsettes i 1 år. Prosjektet startet november 2009 og ble avsluttet med innlevering av endelig evalueringsrapport november 2010.

Evalueringen skal munne ut i en rapport. Ytterligere presentasjon av resultatene som eventuelt ønskes av oppdragsgiver, bestemmes av FiN og Diakonhjemmet på et senere tidspunkt.

1. Rollen som klubbassistent - NOEN FAKTA OG VURDERINGER

1a: Flere klubbassistenter har sluttet etter aktiv periode

På vårt første spørsmål om hvilken rolle informantene har eller har hatt som klubbassistent fordeler svarene seg på følgende måte: 30 % (N=10) er aktive, 23 % (N=7) er passive og har aldri vært aktive, 33 % (N=10) er passive og har sluttet etter aktiv periode som assistent og 13 % (N=4) jobber for tiden med å starte klubb.

1b: Men aktive klubbassistenter ønsker å fortsette som aktive

Av de 11 informantene som svarer på spørsmålet om de ønsker å fortsette som aktive assistenter, er det 10 av disse som ønsker dette (91 %), og 1 informant (9 %) som ikke ønsker å fortsette som aktiv. De 10 som ønsker dette oppgir følgende grunner

- Meningsfylt arbeid
- Vil hjelpe andre
- Treffer masse spennende mennesker
- Ser og vet at det er behov for denne type arbeid – for lite tilbud til denne gruppen

- Dersom det er i sammenheng med min jobb

Den ene informanten som svarer nei oppgir følgende begrunnelser

- Har for liten tid
- Er for sliten – trenger pause – ikke så mye å bidra med - vært med i 7 år
- ”Resultat av innsats sto ikke i samsvar” – Iherdige forsøk på å starte klubb førte ikke fram
- Jeg har ikke det engasjementet som trengs
- Blå Kors blei nedlagt, potensielle klubbmedlemmer forsvant, lokaliteter mangla

1c: Noen få passive ønsker å bli aktive assistenter – de fleste ønsker det ikke

På spørsmål om begrunnelse for at informantene ønsker å starte som aktiv selv om de aldri har vært aktive er det 3 informanter (10 %) som *ønsker dette*. Begrunnelsene er

- Rakk ikke å komme i gang før fødselspermisjon
- Ønsker å hjelpe noen til en bedre hverdag

De 5 informantene (17 %) som svarer at de *ikke ønsker* å være aktive klubbassistenter oppgir følgende begrunnelser

- Ikke overskudd
- Trenger pause
- Tidsbegrensninger – jobb/studier + familie
- Helsemessige begrensninger
- For krevende i min alder

1d: Tidligere aktive ønsker i hovedsak ikke å starte som aktive igjen...

Det er 9 informanter som besvarer dette spørsmålet, Av disse er det 7 som ikke ønsker dette (77 %), og 2 personer (22 %) som ønsker å starte som aktiv igjen etter en passiv periode.

De som ikke ønsker å starte opp igjen oppgir at de

- trenger pause og er slitne
- har tidsbegrensninger i livet sitt totalt sett

Begrunnelsene til de to personene som ønsker å starte opp igjen er at de

- Kan tenke seg det hvis det er behov for flere assistenter
- Kan tenke seg det på et senere tidspunkt

- Har ikke tid nå, men jobber aktivt med å rekruttere nye medlemmer til klubb i Oslo likevel

1e: En rekke aktiviteter for å starte nye klubber... men er det tilstrekkelig?

På spørsmål om informantene kunne beskrive hva de gjør for å starte ny klubb ble følgende svar gitt

- Introduksjonsforedrag til hjelpeapparatet
- Markedsfører familieklubbene overfor helsepersonell
- Annonsering
- Startet opp forberedelser (lokaler, forberedelser av markedsføring, planlegging/kartlegging av aktuelle medlemmer), men ble sykemeldt
- Håper på større tilgang på medlemmer – planer om klubb på hjemsted

1f: Ikke vært medlem i en familieklubb... men det kunne kanskje vært "nyttig"?

På spørsmål om informanten er tidligere *bruker, pårørende eller både tidligere bruker + pårørende*, svarer 16 av de 30 informantene. 38 % har vært tidligere bruker (N=6), 31 % er pårørende, og 31 % (N=5) har vært både bruker og pårørende.

Vi fulgte opp dette med å spørre om informantene noen gang hadde vært medlem i en familieklubb. Av de 26 (87 %) som besvarte dette spørsmålet hadde 42 % (N=11) vært medlem mens 58 % (N= 15) aldri hadde vært klubbmedlem i FIN. Både de som svarte Ja og de som svarte Nei ble bedt om å beskrive om de trodde at dette hadde hatt noen innvirkning på rollen som klubbassistent.

De som svarte at det hadde hatt en betydning svarte følgende;

- Personlig erfaring svært nyttig – bruker den i min assistentrolle
- Opplæring – lært veldig mye som medlem
- Kompetanse: rusfri kompetanse, familiekompetanse
- Gjenkjenning og dypere forståelse

De informantene som svarte at det IKKE hadde hatt noen betydning begrunnet dette på følgende måte;

- Manglet kanskje nødvendig innsikt i livet som rusavhengig
- Har sikkert dempa mitt engasjement og motivasjon til å overta klubb
- Ville hatt et bedre utgangspunkt for å starte og drive klubb

- Medlemmene utfyller min manglende egenerfaring. Støtter meg til dem – noe av det vakre ved klubbarbeidet – alle kan noe og bidrar
- Var med å starte FiN i Norge – fått lang erfaring etter hvert
- Blir kan hende sett på som en "innen gjengen" likevel

1g: Profesjonell utdanning= trygghet og kompetanse – men ikke nødvendig...

Det var også ønske å undersøke hvordan assistenten erfarte betydningen av profesjonell utdanning. Vi spurte derfor om de hadde en utdanning innen helse og sosialfeltet.

Av de 29 (97 %) som besvarte dette spørsmålet var det 59 % (N=17) som hadde en profesjonell utdanning og 41 % (N=12) som ikke hadde dette.

Vi ba også begge grupper å vurdere hvilken eventuell innvirkning dette hadde på en assistentrolle og funksjonen som klubbassistent.

De som hadde en profesjonell utdanning svarte følgende;

- Nyttig
- Ser helheten
- Er bevisst om prosess
- Kunnskap og erfaring
- Kan stille gode spørsmål og holde struktur på møtene
- Kan oppfattes som jeg representerer "systemet"
- Utdanningen gir meg en annen trygghet, kunnskap og erfaring som tilfører konseptet en annen kompetanse

Informantene som ikke hadde en slik utdanning ga følgende svar;

- Ingen betydning
- Har ikke følt det som en mangel i assistentrollen
- Tatt kurs innen rusbehandling
- Hadde hatt bedre innsikt i problemene for mennesker og familier med rusproblemer – sviktende kompetanse

1h: Klubbassistentene er idealister og humanister... noen få "holder koken" over lengre tid

Vi ønsket også å vite hvilke vurderinger som lå bak at informantene utdannet seg til klubbassistent. Følgende svar gir en ganske god beskrivelse;

- Har tro på modellen – inkludere nettverket - så behovet for et tilbud der brukere og pårørende kunne være sammen
- Det var dette som "virket" for meg og min familie
- Ønske om å hjelpe/bistå andre – gi andre håp
- Mange års jobbing med familier med rusavhengighet
- Ble invitert til kurs – kurstilbud via jobb – frivillig ved Blå Kors/blei plukka ut til kurs i Italia - inspirerende
- Så behovet for en type ettervern – manglende tilbud etter avsluttet behandling og lite kommunal oppfølging
- Kontakt med klubbassistenter
- Nysgjerrighet, engasjement, selvutvikling, mestrings prosess, interesse etter selv å ha vært klubbmedlem

Ledelsen ønsket også å få kunnskap om hvor lenge informanten hadde vært klubbassistent. Vi stilte 4 spørsmål som samlet skulle gi informasjon om dette.

Det første spørsmålet var "*Når tok du klubbassistent utdannelsen?*". Det var 29 av informantene (97 %) som besvarte dette spørsmålet. Mens det var 31 % (N=9) som tok utdannelsen for 9-7 år siden, 38 % (N=11) som tok den for 6-4 år siden, 28 % (N=8) som tok den for 3-1 år siden og 3 % (N=1) for mindre enn 1 år siden.

Det andre spørsmålet gjaldt "*Hvis du er aktiv, hvor lenge har du vært det?*". Mens 30 % (N=3) svarer at de har vært aktive i 9-7 år, svarer 30 % (N=3) 6-4 år, og 40 % at de vært aktive i 3-1 år.

Det tredje spørsmålet gjaldt de som hadde sluttet etter en periode som aktiv og lød "*Hvis du har vært aktiv men sluttet, hvor lenge var du aktiv?*". Det er 10 informanter (33 %) som besvarer dette spørsmålet. 7 % (N=2) svarer at de var aktive i 9-7 år, 13 % (N=4) i 6-4 år og 13 % (N=4) at de var aktive som klubbassistent i 3-1 år før de sluttet.

Det fjerde og siste spørsmålet i denne hovedgruppen gir åpenbart ikke mye informasjon, men vi spurte om "*Hvis du for tiden jobber med å starte klubb og komme i gang som aktiv klubbassistent, hvor lenge har du holdt på med dette?*". Av de 4 informantene (33 %) som besvarer dette spørsmålet er det 75 % (N=3) som har forsøkt i en periode på mellom 3-1 år og 25 % (N=1) som har forsøkt å starte klubb i mindre enn 1 år uten å lykkes med dette.

1i: Assistentene opplever å ha et godt grep om strukturen i klubbene...

Den neste hovedbolken i spørreskjemaet (1- D) som vi ønsket å få mer informasjon om var hvilken *funksjon* klubbassistentrollen har hatt? Denne hovedbolken besto av 9 underspørsmål med i hovedsak to svar-alternativ; "Greit" eller "Vanskelig"

Det *første* spørsmålet gjaldt hvilke erfaringer informantene hadde når det gjaldt å opprette og vedlikeholde en struktur i klubbmøtene ved å stille spørsmålet; *"Sørge for at møtene har en struktur, og ikke "flyter ut"*. Det var i alt 19 informanter som besvarte dette spørsmålet (63 %). Av disse var det 95 % (N= 18) som syntes det var greit, og 25 % (N=1) som syntes det var vanskelig.

De 19 som syntes det gikk *"Greit"* å holde en struktur på klubbmøtene ga i hovedtrekk følgende begrunnelser

- Avtalt i den første samtalen – alle vet hva vi skal snakke om – holder seg stort sett til tema
- Drar det inn igjen hvis flyter ut – dersom stopper opp – hjelpes videre – direkte eller konfronterende spørsmål en god påminnelse om hvorfor er der
- Selvstyrt klubb – gruppe medlemmene "styrer" stort sett bra selv
- Når lite tilsig av nye kan den utvikle seg til "koseklubb"
- Metoden gir en struktur som er lett å innarbeide

Den ene som opplevde det som *"Vanskelig"* å holde strukturen på møtene ga bare en begrunnelse, nemlig at

- Det var for få som møtte opp på klubbmøtene

Det *andre* spørsmålet gjaldt *"Hvordan de opplevde at det var å stoppe "utenomstakk" og gå direkte på problemet, hvis noen i klubben heller vil snakke om "vær og vind"?* Det var i alt 20 informanter som besvarte dette spørsmålet (63 %), hvorav 95 % (N=19) syntes dette gikk *"Greit"* og kun 5 % (N=1) opplevde dette som vanskelig.

Mens det ikke var noen begrunnelse for at dette ble opplevd som vanskelig av den ene informanten, ga de som opplevde det som *"Greit"* – følgende begrunnelser;

- Medlemmene er selv interessert i å komme til "saken"
- Det er lett å stoppe fjas og tull – klubben er lydhør - uproblematisk å sette fornuftige grenser for andre og meg selv
- Klubbassistentens rolle er å gripe inn overfor mye sårt snakk
- Jeg har avtalt dette sammen med gruppen, fjas og tull skal også tillates i begrenset omfang
- Viktig å tematisere hva som gjør at de heller vil snakke utenom enn å forholde seg til tema
- Uproblematisk for meg å sette fornuftige grenser for andre og meg selv

Det *tredje* spørsmålet ønsket oversikt over fremmøte og frafall i klubben. Her var det 19 informanter (100 %) som syntes dette gikk *"Greit"* og altså ingen som opplevde dette som vanskelig. Hovedtrekkene i begrunnelsene var at dette ble gjort ved hjelp av;

- Ved hjelp av referatboken

- Folk ga beskjed ved forfall
- Avtale om beskjed/info
- Takknemlige for å bli "tauert inn"
- Sender melding
- Lagde meg en bok – førte oppmøte

Det *fjerde* spørsmålet om informantene "Kontaktet de som ikke møter opp, eller motivere noen av medlemmene til å ta den kontakten, for å hindre frafall?". Som ovenfor besvarte 19 personer (37 %) dette spørsmålet, hvorav 68 % (N=13) syntes dette var "Greit" å gjøre og 32 % (N=6) opplevde det som "Vanskelig".

Følgende hovedbegrunnelser ble gitt fra de informantene som syntes dette fungerte greit;

- Nødvendig, forventet, fast rutine, fungert bra
- Finner alltid frem til hvem som tar kontakten, medlemmene fulgte opp hverandre – familiene sørget for stabilt frammøte, assistenten og medlemmene tar kontakt, dette delte jeg med medlemmene, andre i gruppa som gjør den jobben

De 6 informantene som syntes dette var vanskelig oppga at det

- Kan være vanskelig å få til kontakt
- Assistent og medlemmer går lei

Det femte *spørsmålet* gjaldt hvilke erfaringer de hadde gjort når det gjaldt "...å vurdere å gjennomføre det "1. intervju" med potensielt nye medlemmer? Av de 18 informantene (53 %) som besvarte dette spørsmålet, var det 89 % (N=16) som opplevde dette som "Greit" og 11 % (N=2) som syntes det var vanskelig.

De 11 informantene som syntes dette var greit syntes at det

- Går bra
- Det er viktig å drive god kartlegging
- Det er greit å få informert, blir rutine
- Det er nødvendig for å bli kjent
- Ikke hatt problemer med denne delen av assistentrollen

De 2 informantene som syntes det var "Vanskelig" opplevde derimot at det

- Kunne være vanskelig å få nok informasjon om den/de potensielle nye medlemmer under den 1. samtalen og intervjuet

- At det kunne være vanskelig å vurdere om klubb var det rette tilbudet

1j: En bredde av lokale samarbeidskontakter - men likevel liten kontakt

Vi spurte også om assistentene hadde lokale samarbeidskontakter. Av de 21 informantene (70 %) som besvarte dette spørsmålet, var det 19 informanter (90 %) som svarte at de hadde dette og kun 2 personer (10 %) som ikke hadde lokale samarbeidspartnere.

Lokale samarbeidspartnere som ble oppgitt var

- Blå Kors
- Andre assistenter
- Kommunen
- Familiekontor
- DPS
- BUP
- Natthjemmet
- Menigheter
- Hjelpemiddelsentralen
- NAV
- Frivillighetssentral
- Karmsund arbeids- og treningssenter
- ABR-senteret

Dersom de svarte at de ikke hadde lokale kontakter ble spurt om hvilke de ønsket at de hadde hatt kontakt med;

- Kommunen
- Blå Kors
- Skulle ønsket at vi var to assistenter - for krevende for en alene
- Leger
- Ruspoliklinikken

På denne bakgrunn spurte vi hvordan de opplevde samarbeidet med det lokale hjelpeapparat. Vi skilte mellom tre svar-kategorier; "God", "Liten" og "Ikke-eksisterende". Av de 22 informantene (73

%) som besvarte dette spørsmålet var det 8 (36 %) som svarte at samarbeidet var "Godt", 12 (55 %) svarte at det var "Liten" kontakt og 2 (9 %) at det var "Ikke-eksisterende".

Begrunnelsen til de som betegnet kontakten med lokale samarbeidspartnere som "God" begrunnet dette med at de var;

- Kjent i Blå Kors – bruker det for alt det er verdt - lett å få kontakt med Blå Kors
- Jobber i psykisk helsetjeneste og rusomsorg selv – rekrutterer via egne kollegaer
- "Etter en del arbeid ble kontakten etablert og god, men den resulterte ikke i noen rekruttering til klubben"

Informantene som karakteriserte den lokale kontakten som "Ikke-eksisterende" begrunnet det med at den i praksis var ikke-eksisterende og at de ikke fikk noen medlemmer fra det lokale hjelpeapparat.

Vi ønsket også å få noe utfyllende informasjon om de opplevde å ha noen lokale støttespillere utenfor organisasjonen som var viktig for dem.

- De andre assistentene
- Kollegaer
- Familieklubbmedlemmene
- Menigheten
- Selvgående
- Har vært lite av det – får ingen støtte fra noen

19 informanter (63 %) besvarte det siste spørsmålet om klubbassistentenes rolle og funksjon, nemlig om det var noe de savnet? Mens 3 informanter (16 %) svarer bekreftende på dette, svarer 16 personer (84 %) at de ikke savner noe.

Nedenfor er hovedtrekkene i svarene fra de 2 informantene gjengitt;

- Ønsker oversikt over lokale instanser
- Ønsker tettere oppfølging
- Ønsker fellesmøter med andre familieklubber for eksempel innen regionene øst, vest, midt-Norge osv.

2. Klubbassistentenes vurdering av klubbens kvalitet og funksjon

2 a: Målsetting og funksjon i Familieklubbene i Norge oppleves som tydelig og klar...

Vi spurte først om klubbassistentene syntes at Familieklubbens målsetting og funksjon var tydelig nok. Hele 28 informanter (93 %) svarer at det er den. Det er ingen som svarer at den ikke er det.

Ledelsen i Familieklubbene ønsket også å få informasjon om assistentene var kjent med den skriftlige veilederen som både er utarbeidet for å sikre støtte til assistentene og å sikre klubbens kvalitet ("Hva er god praksis i Familieklubbene? Guide for vurdering av klubbens arbeid").

Av de 28 personer (93 %) som besvarer dette spørsmålet er 24 informanter kjent med denne veilederen, 4 personer (14 %) svarer at de ikke kjenner til denne.

De informantene som kjenner til den oppgir at de har;

- Fått den på kurs – fått den tilsendt pr. post +mail – brukt en del /"har den med meg"
- "Vår eminente daglige leder sørger for at vi er oppdatert og har de nødvendige hjelpemidler"
- Vært med å lage den
- Veilederen tas opp og informeres om på assistentsamlinger

De som svarer at de ikke kjenner til den svarer at de...

- ikke kan huske å ha blitt presentert for denne guiden
- har vært opptatt med andre ting de siste årene

3. Støtte, oppfølging, hjelpemidler og utdanning.

3 a: Familieklubbene er i hovedsak på rett vei ved sin bredde av tilbud til assistentene...

Vi har stilt to ulike spørsmål som i praksis viser seg å fange opp noenlunde det samme (spørsmålet om opplevelsen av å motta støtte og spørsmålet om opplevelsen av å motta oppfølging - begge deler for å kunne fylle rollen som klubbassistent). Svarene fra disse spørsmålene er derfor slått sammen til ett.

På spørsmålet om hva slags støtte og oppfølging klubbassistentene får for å kunne fylle rollen som klubbassistent oppgis følgende

- Assistentsamlingene, nasjonalt og lokalt – nordiske assistentsamlinger

- Kontakt med andre assistenter utenom samlingene
- God oppfølging fra daglig leder
- Kurs for assistenter - oppfølgingskurs
- Videreutdanningskursene, konferanser + landsmøte
- Har fått mulighet til å benytte noen arbeidstimer på jobben til klubbarbeidet
- Fri fra arbeidsgiver – avspasering
- Får støtte av rehab-senteret, ABR+ FiN
- INGEN HVIS JEG IKKE BER OM DET
- INGEN – BARE FRA KLUBBEN

På oppfølgingsspørsmålet om denne støtten og oppfølgingen er tilstrekkelig svarer 18 informanter (81 %) at den er tilstrekkelig og 4 personer (18 %) at den ikke er det. De som opplever at den ikke er det oppgir at ...

- Det er for krevende å drive klubb alene
- De trenger en som kan ta hovedansvar for å starte klubb
- De trenger nytt undervisningsmateriale
- Det må gjøres noe mer med markedsføring, organisert samarbeid med aktuelle partnere, kvalitetssikring av assistentene
- Det må være oftere lokale samlinger, sjeldnere landssamlinger m/assistenter?
- Følt seg utbrent – mangler overskudd og inspirasjon
- Og fordi tanken kom nå!
- Føler behov for en lokal partner som kan fungere over tid
- Kunne vel vært fulgt opp oftere

På spørsmål om de har formidlet dette til organisasjonen svarer 4 personer nei på dette med følgende begrunnelse...

- Føler at toget er gått for min del
- Nei, har hatt liten kontakt i det siste
- Geografiske avstander

På spørsmål om hva slags hjelpemidler assistentene får for å kunne fylle rollen som klubbassistent svarer informantene

- Tilbud om litteratur, brosjyrer, informasjonsmateriell, veilederen/guiden, undervisningen, Power-point-materiell til undervisning, plakater, klistremerker med lokale data, diverse fagstoff
- Ulike typer relevante kurs
- Tilbud om møter
- Andre assistenter – assistentsamlingene
- ”..sist men ikke minst klubbens gode tilbakemeldinger”
- ”..Den ansatte general sekretæren gjør en flott innsats for å støtte assistentene ut fra små forutsetninger/rammebetingelser”

Hvorvidt disse er tilstrekkelige er det igjen 4 personer som svarer nei på dette og 13 personer som svarer ja. De som svarer nei begrunner det med følgende svar...

- I prinsippet er det et hjelpeapparat som ber om bistand fra familieklubbene og brukere som ønsker å være medlemmer. Vanskelig å kunne bestille.
- Bedre økonomi kunne hjulpet med for eksempel fellessamlinger mellom klubber
- Kunne sikkert vært bedre

3 b: Familieklubbene i Norge har en velutdannet klubbassistentgruppe...

Ledelsen ønsket å få vite hva slags utdanning klubbassistentene hadde gjennomført for å kunne fylle rollen som klubbassistent.

- 50 timers kurs
- Oppdateringskurs i Danmark
- Kurs i Italia
- Lang praksis som behandler innen spesialisthelsetjenesten, videreutdanning i rusbehandling, kognitiv terapi, endringsfokusert rådgivning m.m.

På spørsmålet om denne utdanningen opplevdes som tilstrekkelig, svarte 16 informanter (53 %) at det var den, mens 5 personer svarte nei (17 %). Disse ble bedt om å beskrive så konkret som mulig hva slags utdanning de manglet og her er svarene..

- For mye repetisjon av det vi kan fra før
- Burde vært utarbeidet et eget kurs for Skandinavia/Nord-Europa

- ”Dersom jeg ikke var utdannet innen helse- og sosial, ville jeg nok hatt behov for flere oppfølgingskurs med konkrete tema som for eksempel *Hvordan komme i gang* eller *Kommunikasjon i gruppe*”.
- Kursene er ok, men de må følges opp med samlinger
- Må også ha personlig egnethet, empati, framgang etc.

4. Klubbassistentenes forhold til organisasjonen Familieklubbene i Norge

4 a: Høy grad av tilgjengelighet i organisasjonen – oppslutningen på tilbudene kunne vært høyere..

Vi startet denne delen av spørreskjemaet ved å spørre om klubbassistentene opplevde at organisasjonen var ”tilgjengelig” når de trengte det. 87 % (N=26) svarte at de opplevde dette og kun 13 % (N=4) at den ikke var det.

Følgende forhold er særlig viktige for de som bekrefter at FIN er tilgjengelig;

- Det er godt å treffe likesinnede i FIN
- Søker støtte hos andre klubbassistenter
- Det er viktig med regelmessige assistentsamlinger
- FIN kan nås hvor som helst og når som helst (telefon og data), bestandig, raskt svar på mail/telefon – god service – daglig leder oppleves som meget tilgjengelig
- Daglig leders positive og dyktige personlighet betyr mye
- Får god informasjon fra daglig leder

Ledelsen ønsket å vite hvilke av de kurs, arrangementer og samlinger i FIN som klubbassistentene hadde deltatt på. Vi stilte derfor en rekke spørsmål om deltagelse på ulike arrangementer og videre om de deltok regelmessig på disse.

Deltagelse på Assistentsamlingene

Det første spørsmålet gjaldt deltagelse på *assistentsamlingene*. 27 informanter (90 %) besvarte dette spørsmålet. Av disse var det 25 (93 %) som hadde deltatt på samlingene og 2 som svarte nei på dette spørsmålet. 14 (47 %) svarte at de deltok regelmessig på samlingene, mens 8 informanter (27 %) deltok ikke regelmessig.

Deltagelse på *Nordiske Assistentsamlinger*

Det andre spørsmålet gjaldt deltagelse på *Nordiske assistentsamlinger*. 24 informanter (80 %) besvarte dette spørsmålet. Av disse var det 13 (54 %) som hadde deltatt og 11 (46 %) som ikke hadde prioritert dette.

Deltagelse på *Oppdateringskurs*

Det tredje spørsmålet gjaldt deltagelse på *Oppdateringskurs*. Av de 24 (80 %) som besvarer dette spørsmålet er det 19 (79 %) som har deltatt og 5 (21 %) som ikke har deltatt.

Deltagelse på *Videreutdanning*

Det fjerde spørsmålet gjaldt deltagelse på *Videreutdanning*. Av de 23 (77 %) som besvarer dette spørsmålet er det 14 (61 %) som har deltatt og 9 (39 %) som ikke har deltatt.

Dersom de hadde deltatt ønsket vi å vite hvilke roller de hadde hatt. Svarene viser at de har hatt alle rollene på disse kursene;

- Assisterende gruppeleder
- Gruppeleder
- Foredragsholder
- Kurs-sekretær
- Assisterende kurs-leder
- Alle rollene

Dersom de ikke hadde deltatt på videreutdanningskurs ble de bedt om å oppgi noen grunner til dette;

- Mangel på tid
- Krever for mye av meg
- Ikke fått tilbud om det – ikke spørsmål direkte om å gå inn i en slik rolle

Deltagelse på *Medlemssamlinger*

Det femte spørsmålet gjaldt deltagelse på *Medlemssamlinger*. Av de 24 (80 %) som besvarer dette spørsmålet er det 18 (75 %) som har deltatt og 6 (25 %) som ikke har deltatt.

For de som ikke deltok på disse samlingene/tilbudene spurte vi om de kunne dele med oss hva som var grunnen til dette. Hovedtrekkene i svarene var følgende;

- Ikke alltid hatt tid
- Har lagt ned mitt engasjement for tiden

- Sykemeldt/fødsel
- Fordi jeg selv ikke er aktiv med klubb
- Det har vært vanskelig å kombinere deltagelse med full jobb
- Trukket meg tilbake pga helsen
- Engasjement innen annen virksomhet
- Har ikke passet inn
- Har ikke prioritert det
- Ikke etter at jeg sluttet som klubbassistent

Vi stilte til slutt spørsmålet om klubbassistentene hadde noen konkrete forslag til endringer eller forbedringer i noen av de ovennevnte arrangementene som kunne øke deltagelsen i disse. Selv om det kom et par forslag så svarte de fleste at det hadde de ikke;

- At jeg ikke deltar har med min egen situasjon å gjøre
- "For at medlemmene skal føle at de er medlem av noe "større" bør det arrangeres felles kurs for for eksempel Østlandet 4-6 ganger i året"

4 b: Et godt forhold til organisasjonen - i hovedsak kjent med organisasjonsstrukturen

Et av de siste spørsmålene vi stilte under denne hovedbolken var hvordan klubbassistentene ville karakterisere sitt forhold til Familieklubbene. Av de 25 informantene (80 %) som besvarte dette spørsmålet, var det kun 1 person (3 %) som karakteriserte det som "Dårlig". Vedkommende begrunnet dette med følgende; "Bra da jeg var aktiv - "dårlig" nå fordi kontakten fra min side uteblir pga tidsklemme".

Ledelsen ønsket også å vite om assistentene kjente til valgprosedyrene til Styret, AU og Fagutvalget i FIN. Selv om svarene varierer noe, så er de likevel ganske like. Ca 80 % svarer at de kjenner til disse, mens mellom 10 % og 17 % ikke kjenner disse. Flest kjenner valgprosedyren til valg av medlemmer til styret og færrest til prosedyren til valg av medlemmer til Fagnemnda (17 %).

5. Tiltak for oppstartning av nye klubber

5 a: Svært mange tiltak fra FIN – men er de tilstrekkelige?

Det første spørsmålet gjaldt hva klubbassistentene tror blir gjort sentralt i FIN for å starte nye klubber i Norge. Informantenes svar viser at det er svært mange tiltak som de oppfatter som Fins initiativ;

- Kurs – innføring og oppdatering
- Informasjonskampanjer
- Fadderordning
- Samarbeid med ACTIS
- Nett Chat + Facebook
- Informasjonssamlinger
- Utdanner assistenter hvert år – disse følges opp
- Hjelp til å gjøre klubben kjent i lokalmiljø
- Økonomisk støtte til annonsering
- Markedsføring
- Jobber mye med rekruttering
- Annonsering
- Informasjonsmøter for helse og sosialsektoren
- Kontakt med hjelpeapparatet
- Burde hatt mer tid og penger til å drive mer med PR-arbeid

5 b: For usikre til å starte nye klubber – trenger mer oppfølging?

Selv om dette helt åpenbart dekker et meget stort felt, er begrunnelsene til de som svarer nei (37 %, N= 11) på vårt spørsmål om de tror at dette er tilstrekkelig - interessante. Nedenfor har vi valgt ut noen uttalelser som dekker hovedtrekkene i svarene;

- ”Tror på personlig erfaringsdeling. Noen som kan fortelle om sin erfaring med og sitt forhold til en familieklubb”
- ”Etter ferdig assistentkurs må klubbassistenter følges opp/få støtte til oppstart av klubb – Jeg tror mange kjenner seg usikre etter det første kurset og føler at de mangler mot og kompetanse til å starte”
- ”Ønsker tettere tilknytning til behandlingsapparatet – Kan gjøres mer i samarbeid med ruskonsulentene i kommunene. Muligens ved å ha små fagseminar rundt omkring for å presentere FiN, samt velge ulike tema vedr rollen til familien – en person burde ha som oppgave å knytte kontakt med institusjoner, enkelt personer, kommunen osv.”
- ”Folk trenger mer støtte lokalt for å klare nybrots arbeid”

5 c: Mer samarbeid med behandlingsapparatet – økonomisk startpakke - mer profilering

Videre var ledelsen interessert i om assistentene kunne komme med forslag til eventuelle realistiske tiltak som kan gjøres for å starte nye klubber i FiN. Nedenfor er assistentenes forslag summert opp;

- Samarbeid med flere aktuelle organisasjoner – jobbe direkte mot helsevesenet – Behandlingsapparatet, leger, terapeuter må kjenne FiN som tilbud og henvise til oss, ved siden av annen behandling eventuelt og ettervern – samarbeide med rusbehandlingsinstitusjoner – Lage et konsept som alle klubbene (de som er interessert) kan holde sammen med for eksempel ruskonsulenter i kommunen
- Profileres mer via media, Puls på NRK1 bør være en arena - Bli mer kjent utad – Mer landsomfattende PR av ulikt slag
- Sende 2+2 på assistentkurs. Lettere å komme i gang når man er 2 personer – Tema-dager rettet mot pårørende – Lokal støtte fra lokale familie klubb samlinger og lokale assistent samlinger – Flere oppstart/assistentkurs i Norge med norske forelesere – Økonomisk ”startpakke” til for eksempel leie av lokale og nødvendige innkjøp, annonsering m.m. Noen klubber starter med få medlemmer og kan vanskelig bære en slik kostnad – Tettere oppfølging av nyutdannede - Bør oppdatere materialer som foldere og plakater

5 d: Ansett erfarne nøkkelpersoner – Styret og hovedkontoret bør ha ansvaret

På bakgrunn av disse svarene spurte vi om hvem som eventuelt skal ha hoved- og del ansvar for å gjennomføre dette/disse tiltakene. Svarene nedenfor viser bredden i svarene;

- Alle - erfaringsdeling
- Hovedansvar: Hovedkontoret/Styret, Fagnemnd, Leder, startes sentralt – det er de som legger rammene – følges opp lokalt av assistentene
- Diskuteres på medlemssamlinger – finne villige og dyktige folk til dette
- Vi trenger noen profilerte fagfolk som ønsker å bidra med informasjon, gi det faglig tyngde og skape interesse. Ansette en person til dette i Fins organisasjon. Personen må ha god kunnskap og kjennskap til ”markedet” og ha gode kontaktevner og være praktisk anlagt – ansette folk sentralt, betalte og frivillige

5 e: Assistentene har ikke ligget på latsiden - men trenger likevel mer ressurser..

På spørsmålet om hva de selv gjorde/har gjort for å starte nye klubber viser bredden av svarene at assistentene ikke har ligget på latsiden;

- Annonser i lokalavisen - Kontaktet lokalt interesserte - Orienteringsmøter for personale og pasienter på behandlingssentra - leid lokaler – innkalt til info-foredrag - forsøker å engasjere behandlingssted – hengt opp plakater, påminninger til behandlere i dps+2.linjetjensten – informert hjelpeapparat – informasjonsmøte til kommunen – jobber hver dag med rekruttering i Oslo kommune
- Går direkte til folk for å spørre om de vil være med – Har forsøkt å gjøre avtale med arbeidsgiver i rusfeltet for samarbeid

På bakgrunn av denne informasjonen ønsket vi å få vite hva de selv trenger som klubbassistent for å starte nye klubber i FiN. Svarene nedenfor gir noen indikasjoner;

- Mer energi og tid - mer tid til å dra rundt og presentere
- Mer penger til å sette inn annonser i avisene
- Flere assistenter som vil være med og starte klubber – Noen å samarbeide med som kan ta hovedansvaret – Medlemmer/familier til klubben
- Positivt samarbeid med behandlingsapparatet

Vi spurte også om hva assistentene opplever at de trenger du for å nå ut i lokalmiljøet med informasjon om FiN, noe svarene gir en viss informasjon om;

- Mer energi og tid
- Informasjonsmateriell - gode brosjyrer - tålmodighet – Medieomtale – Avisdekning (fullt mulig) – Råd og tips om hvordan vi kan drive god PR – Troverdige representanter/medlemmer som har vært medlemmer en tid som har en historie om at det hjelper – Munn- til munn-metoden - Facebook
- Penger til annonser
- Henvisninger fra fagpersoner

Ledelsen ønsket å få informasjon fra de passive klubbassistentene.

Vi stilte to spørsmål til denne gruppen.

Det er få svar på det ene spørsmålet som gjaldt hva de trenger for å starte klubb;

- Noen å jobbe sammen med – en fadder som kan ta hovedansvaret –
- Mer tid – annen livssituasjon

Det andre spørsmålet gjaldt hvilken begrunnelse de hadde for at de IKKE ønsket å starte klubb;

- Trenger pause nå – ikke tid og anledning nå – Prøver muligens i lokalmiljøet neste sommer
- Ikke engasjement nok for tiden

- Ønsker ikke å starte klubb med mindre jeg gjør det innen min jobbsammenheng.
- Trenger to familier
- Ikke kapasitet pga arbeids- og familiesituasjon
- Har engasjert meg i forhold til en annen brukergruppe etter mange år med arbeid /hjelp innen rusfeltet

6. Erfaringer med barn i Familieklubbene – andre veier å gå?

Sammenlagt ønsket ledelsen å få informasjon om flere forhold vedrørende klubbmedlemmenes barn (dvs. barn og unge) og deres forhold til FIN.

6a: Utelukkende positive erfaringer - få barn deltar - et stort utviklings potensial

Det første spørsmålet gjaldt hvor mange familier eller klubbmedlemmer som har barn/unge under 20 år i informantenes klubber. Det er totalt 11 personer (37 %) som besvarer dette spørsmålet og som altså har hatt medlemmer hvor barn/unge deltar i deres klubb. Fordelingen i alder på barna var følgende; 27 % (N=3) i alderen 0-2 år, 36 % (N=4) i alderen 2-6 år, 27 % (N=3) i alderen 6-12 år, 18 % (N=2) i alderen 12-16 år, N=0 i alderen 16 - 18 år og 10 % (N=1) i alderen 18- 20 år. Til sammen har 13 barn deltatt i Familieklubbene- for en kortere eller lengre periode.

De assistentene som har hatt barn og unge i sin klubb gir entydig positive svar på spørsmålet om hvilke erfaringer de har hatt i klubben hvor barn har vært til stede;

- Veldig viktig – positivt -- alle har godt av det – myk stemning
- ”Disse 2 har vært med fra de var 15 år og har lært oss andre mye om hvordan det er å være barn av misbruker”
- Det å ha barn/unge med i klubben ”myker opp” stemningen

6 b: Barn i klubben oppleves som en berikelse av alle..

Vi var også opptatt av hvordan de andre i klubben hadde opplevd og erfart at barn/unge var med på klubbmøtene og spurte hvordan assistentene opplevde at de andre i klubben tar imot barna. Svarene som gies er like entydige som ovenfor;

- Barn og unge blir veldig godt tatt imot i klubben – de gir en familiefølelse
- Barn er alltid en berikelse og jeg har det inntrykk at alle synes det er hyggelig
- Naturlig og viktig del av klubben – savnes hvis de er borte
-

6 c: God tilretteleggelse for å ha barn med i klubben...

Tilretteleggelse for å ha med barn var et av ledelsens hovedpunkter i denne bolken, hvordan er det mulig å gjøre det på en praktisk måte når barna er små? Svarene viser at FIN og assistentene har tatt denne situasjonen på alvor;

- Lekerom/aktivitets-rom – rom ved siden av grupperommet der de kan holde på med egne ting hvis de ønsker det – barna kan gå fra og til hvis de ønsker det
- Klubben er inneforstått med at barn deltar på egne premisser

6 d: Viktige samlinger - kunne vært flere som hadde deltatt på temadagene "De usynlige barna"..

FIN har hatt som en policy at flest mulig barn og unge i familiene til klubbmedlemmer skal delta dersom det er ønsket. De har derfor laget tema dager om barn og alkohol - kalt "De usynlige barna". Det var derfor interesse for å undersøke hvor mange som hadde deltatt på disse tema dagene. Av de 20 informantene som besvarer dette spørsmålet (67 %), svarer 10 personer (50 %) at de har deltatt og de andre 10 at de ikke har deltatt på disse tema dagene. Vi hadde to oppfølgingsspørsmål til dette, ett til de som hadde deltatt og ett til de som ikke deltok.

De som hadde deltatt svarer at disse dagene var;

- Viktige samlinger, kjent stoff for oss som har vært i FiN i mange år
- Veldig nyttig å høre Aniksdal snakke om barn av misbrukere – hva disse trenger. Hvordan man snakker med dem. Hvordan "å se" dem – stort – lite barn – senskader – syk voksen
- Veldig bra – større innsikt – god hjelp til å forstå hvordan de har det i vonde tider
- Veldig nyttig, brukt det som introduksjon til ny klubb i kommune
- Barna er foreldrenes ansvar i klubben. Min oppgave var å lage trygge rammer.

De som ikke hadde deltatt svarte at de hadde..

- Mangel på tid
- Ikke kunne delta pga helsemessige årsaker
- At tema dagene ikke ble prioritert, men kunne kan godt tenke seg det i fremtiden

På spørsmålet om det er noe de savner fra FIN sentralt når det gjelder å ha barn/unge i klubben, er det 8 informanter som svarer Nei (27 %) og 22 som ikke svarer (73 %), noe som sannsynligvis betyr at de ikke synes de savner noe.

7. "Annet" - Besvares av assistenter som er aktive i klubb, verv eller på annen måte i FIN

7 a: Gode og sentrale ideer for å få flere fra familien til klubbene - mye som kan gjøres

På spørsmål om hva som kan gjøres for å få flere fra den enkelte brukers familie til å delta i klubbens møter, var det flere svar;

- Tar det opp i første samtale og på møtene for at alle skal forstå hvordan endringene skjer
- Det er viktig å snakke om dette i klubben – det er en prosess som tar lang tid – viktig å ha tålmodighet
- Ufarliggjøre og formidle trygghet
- Tydelig oppfordring for å få flere i familien til å møte på den første samtalen
- Oppmuntre, inspirere og anbefale bruker at de tar med familien
- Dra på hjemmebesøk å snakke med hele familien
- Innkalle familien til møte med samtykke fra den/de som allerede er medlem – informere om viktigheten/nyttan av at alle deltar
- Snakke regelmessig om nytten med at alle i familien deltar i klubben under klubbmøtene - høre om hindringene – og deretter snakke om hvordan man kan overvinne disse
- De som går regelmessig er ofte de hvor alle parter kommer
- Fagnemnda bør ta mer ansvar for dette
- Alle klubbmedlemmene har ansvar for å motivere

Vi fulgte opp dette spørsmålet med å spørre hva assistentene kunne gjøre annerledes for å få med flere fra familien?

- La familien møte en annen familie som går i klubb
- Burde en som assistent kanskje tilby en samtale med familien på et senere tidspunkt?
- Utover å poengtere dette for den/de som allerede går i klubb/eventuelt invitere til et møte – tror jeg kanskje ikke det er så lett. Deltagelse skal være frivillig

Vi spurte også om de hadde gjort seg noen tanker om hvilke hindringer de møtte på i et slikt motiveringsarbeid;

- Det er vanskelig å få til det første møte i klubb

- Mye skyldfølelse, angst – brukeren ønsker ikke å belaste familien mer – vil ikke presse dem til å være med
- Den som går alene i klubben ønsker ofte ikke å trekke inn flere i familien
- Det er ofte tidsmessige hindringer for de andre i familien som gjør at de ikke kan delta i klubb

7 b: "Alle hjelper alle" – familiekonseptet – rusfrihet og øket mestring av livet gir glede

Ledelsen i Familieklubbene ønsket å få mer kunnskap om hva det var med selve Familieklubbmodellen som appellerte til assistentene og hva ved dette arbeidet som ga dem glede. Svarene på dette spørsmålet er både fyldige og informative;

- Klubben er for alle – hele familien – familiekonseptet – Likeverdigheten – involvere nettverket – at hele familien kan delta – møte mellom den rusavhengige og partner
- Modellen svarer direkte på problemet: Kommunikasjonsproblemer innad i familien
- Ser at man har nytte av det, møter hver gang – det gleder meg - det at noen blir og forblir rusfri
- Likeverdighet, respekt, tro på at endring er mulig, helhet – menneskesyn – det uformelle og tryggheten, tilhørigheten
- Se en families tilfriskning og livsglede, harmoni
- At det er en stor grad av brukermedvirkning
- Vi jobber med det som er vanskelig for alle. Alle betyr noe for andre, dårlige erfaringer kommer til nytte. Alle er aktive, tar ansvar. Muligheter for kurs og oppgaver etter hvert. Folk reiser seg, utvikler seg ved klubbarbeidet - får hjelp. Flott at profesjonelle og frivillige samarbeider. All erfaring og kunnskaper er viktig. Kjærlighet og vennskap anerkjennes som viktige faktorer.
- Måten klubben er på – det fungerer så bra – tryggheten. Det gir meg mye - jeg har fått en bedre selvtillit og det gleder meg når medlemmer trives i klubben

7 c: Savner flere medlemmer – tøft med tilbakefall – for snever undervisning

Vi spurte også om hva de eventuelt opplevde som problematisk ved å være klubbassistent;

- Få med nye medlemmer
- Temaene i undervisningen er for snevre
- Tilbakefall, rusrelaterte sykdommer, dødsfall (overdoser, leverskader)
- Få deltagerne til å involvere sine nærmeste

7 d: Flere medlemmer og klubber – avlastning - samarbeid og oppfølging

Og videre; Hva de trenger eller ønsker for å fortsette å arbeide som frivillig klubbassistent

- Å få flere medlemmer
- Å starte ny klubb
- Å få avlastning som klubbassistent – en å samarbeide med som kan ta hovedansvaret – fellesskap mellom assistenter – kan ikke stå alene
- Utvikling av et bredere undervisningsopplegg som vi kan bruke på lokal samlinger – undervisning – lære noe nytt av og til
- Støttespillere – samarbeidspartnere lokalt
- Fortsette med tett oppfølging fra organisasjonen i form av samlinger, kurs og opplæring

7 e: Friere forhold til de italienske gründerne – vi har en demokratisk stil - gjensidig respekt

Det siste spørsmålet vi stilte i denne undersøkelsen var om det er noe assistentene ville formidle til ledelsen i Familieklubbene som spørsmålene i undersøkelsen ikke hadde fanget opp;

- "Ønsker et friere forhold til de italienske gründerne. Deres autoritære stil skader vår moderne grunntanke om gjensidig respekt"
- "Vil bare si takk til FiN. De har gitt meg masse glede og det har vært en enorm støtte for meg som rusfri"

8. Oppsummering

Evaluering som grunnlag for søknad om statlige midler

Det ble inngått avtale mellom Familieklubbene i Norge og Forskningscenteret ved Diakonhjemmet Høgskole 17. desember 2008 om evaluering av to forhold vedrørende Familieklubbene i Norge. For å få et mer helhetlig bilde av hvilke faktorer som kunne bidra til at Familieklubbene lykkes med sitt arbeid ønsket FiN en nærmere evaluering og analyse av klubbassistentenes rolle og av Fins organisasjonsstruktur.

Evalueringen var planlagt startet våren 2009, og avsluttet november samme år. På grunn av sykdom for prosjektleder måtte prosjektet utsettes i 1 år. Prosjektet startet november 2009 og ble avsluttet med innlevering av endelig evalueringsrapport november 2010.

Evalueringen skulle kunne ut i en rapport. Ytterligere presentasjon av resultatene som eventuelt var ønsket av oppdragsgiver, skulle bestemmes av FiN og Diakonhjemmet på et senere tidspunkt.

Denne tredje evalueringen skulle danne et viktig grunnlag for ny søknad fra Familieklubbene i Norge til Helsedirektoratet. Selv om aktiviteten i Familieklubbene i hovedsak er basert på frivillighet, er driften av klubbene – som er spredt over hele Norge – avhengig av en

funksjonell og effektiv sentral administrasjon. Administrasjonen (samt opptrykk og spredning av kursmateriell, m.m.), baserer seg på eksterne midler fra staten. En evaluering er derfor sentral når det gjelder å vurdere i hvor stor grad Familieklubbens mål oppnås og videre om de har en funksjonell og hensiktsmessig struktur og modell som utnytter deres ressurser maksimalt.

Forskningssenteret fikk følgende oppdrag fra FIN;

- undersøke og analysere klubbassistentenes rolle og funksjon i FiN
- undersøke og analysere utvalgte deler ved Familieklubbens organisasjonsstruktur, hvor det overordnede spørsmålet er om dagens modell er hensiktsmessig, eller om det finnes andre og bedre måter å utnytte disse ressursene på
- foreta innsamling og gjennomgang av data som kan belyse aktuelle problemstillinger
- ferdigstille en evalueringsrapport som overleveres oppdragsgiver i 5 eksemplarer ved prosjektavslutning

Oppdraget ble konkretisert til å gjelde;

1. *Klubbassistentenes oppfatning av*

- *sin rolle*
- *klubbens kvalitet og funksjon*
- *eget behov for støtte, oppfølging, hjelpemidler og utdanning*
- *forholdet til organisasjonen Familieklubbene i Norge*
- *tiltak som gjør det lettere å starte klubber*
- *om "Annet"*

Målgruppen for undersøkelsen var potensielle klubbassistenter som hadde gjennomført obligatoriske kurs som en forutsetning for å inneha en eventuell rolle som klubbassistent i Familieklubbene i Norge. Skjemaene ble sendt til 45 informanter – 4 ble sendt i retur av ulike årsaker – 41 skjema regnes derved som mottatt av informantene. Av disse ble 30 (73 %) fylt ut og returnert til daglig leder i anonymisert form, noe som innebærer at informantenes svar er representative for hele målgruppen.

2. *Organisasjonsstrukturen i Familieklubbene i Norge - med særlig fokus på*

- *sammenhengen mellom organisasjonsmodell og struktur og måloppnåelse*
- *konsekvenser av organisasjonens økonomiske disposisjoner*
- *kvalitet og kvantitet i organisasjonens institusjonelle nettverk utenfor organisasjonen*
- *hvordan organisasjonen kan arbeide for å øke antall familieklubber i Norge*

I. Klubbassistentenes rolle og funksjon

Mange utdannede klubbassistenter slutter - noen forblir aktive – men ikke over så lang tid

Av våre informanter (N=30) er det ca 1/3 del som er aktive og 1/3 som er passive etter aktiv periode som assistent. Noen få jobber med å starte klubb. De assistentene som er aktive nå ønsker i hovedsak å fortsette som aktive fremover. Få assistenter har vært aktive utover 3 år etter at de tok utdanningen som klubbassistent. De fleste informantene som er passive i dag ønsker ikke å starte som aktive igjen. Grunnene til dette synes i hovedsak å være at de ikke har tid og overskudd – og at de opplever at det er for krevende å jobbe som klubbassistent (se også del II, organisasjonsanalysen).

Klubbassistentene er idealister og humanister – de ønsker å hjelpe rusmisbrukere og deres familier da de ser behovet for ettervern pga manglende tilbud etter avsluttet behandling. De er også grunnleggende interessert og engasjert i selvutvikling og utvikling av gode mestrings prosesser i eget og andres liv.

Det er en jevn fordeling mellom svarene på om assistentene har vært bruker, pårørende eller både bruker og pårørende. Av de 16 som besvarer dette spørsmålet fordeler svarene seg med ca 1/3 på hver gruppe. Det var 17 (59 %) av de 29 informanter som besvarte spørsmålet om profesjonell utdanning som hadde dette. Informantene oppgir at på den ene siden gir det en trygghet og kompetanse, men at det ikke oppleves som ”nødvendig”.

Informantene oppgir også at de iverksetter en rekke aktiviteter for å starte nye klubber og at de har en bredde av lokale samarbeidskontakter. På tross av denne aktiviteten og bredden i eksternt nettverk oppgir mange at de har for liten kontakt med disse.

Et godt grep om strukturen i klubbene

Svarene på spørsmålene om klubbassistentens funksjon i klubbene rettet seg mot deres opplevelse av å ha grep om strukturen i klubben deres. Her oppgir de fleste at de opplever både å ha et godt grep om møtenes struktur og at de klarer å forebygge at prosessen flyter for mye ut underveis i møtet. Det samme gjaldt hvordan de klarte å stoppe ”utenomstakk” og gå direkte på problemet som var oppe, ha oversikt over fremmøte og frafall og å kontakte de som ikke møtte opp til klubbmøtene. Assistentene gir uttrykk for at de har en åpenhet rundt disse forholdene i klubben og at de har et godt samarbeid med klubbmedlemmene som gjør at de sammen mestrer disse forholdene i klubbmøtene. Flest informanter opplevde også at de mestret det 1. intervjuet med potensielt nye familier til egen klubb på en god måte.

II. Om klubbens kvalitet og funksjon

Målsetting og funksjon i Familieklubbene oppleves som tydelig og klar

Hele 28 informanter (93 %) svarte at de opplevde Familieklubbens målsetting og funksjon som klar og tydelig. Det er ingen som svarer det motsatte, noe som må bety at utdanningen av klubbassistenter i Familieklubbene har klart å formidle sin ideologi og sitt budskap gjennom sine kurs. Det er viktig for Familieklubbene å få tilbakemelding på om det skriftlige hjelpemateriale som utvikles er blitt gjort kjent og anvendes i assistentenes arbeid. En klar overvekt av assistentene (24 informanter av 30) svarer at de er kjent med den og derved må vi anta at de anvender den som et kvalitets-sikring-verktøy. Det er kun 4 informanter som svarer at de ikke kjenner til veileder-guiden.

III. Om ditt behov for støtte, oppfølging, hjelpemidler og utdanning

Får FIN "tilbakebetalt" for så mye satsing ved sin bredde av tilbud til assistentene – selv om mange er fornøyd?

Det gis et imponerende tilbud til assistentene som har som hovedmålsetting å gi dem både funksjonell støtte og oppfølging i deres klubblederarbeid. Av de 22 informantene som svarer på om disse tilbudene er tilstrekkelige, svarer 81 % at de er det og 18 % at de ikke er det. De som savner mer støtte og oppfølging oppgir at de synes det er for krevende å drive klubb alene, at de trenger nytt undervisnings materiale, at de ønsker oftere lokale samlinger m/andre assistenter og føler seg utbrente. Flere av disse sier at de ikke har formidlet dette til FIN fordi de har hatt liten kontakt og pga geografiske avstander.

Det er viktig å holde dette opp i forhold til hvor få aktive assistenter som er i aktiv drift – og hvor få passive som kan tenke seg å starte opp igjen som aktive. Vi synes det er grunnlag for å spørre om FIN egentlig får "tilbakebetalt" ved flere aktive klubbassistenter og nye klubber - som et mulig resultat av så mange iherdige og gode tilbud til aktuelle og potensielle klubbassistenter?

Familieklubbene i Norge har en velutdannet klubbassistentgruppe

Det er imponerende hvor målrettede og gode utdanningstilbud som tilbys interesserte personer som ønsker å utdanne seg til klubbassistent (se også del II, organisasjonsanalysen). De fleste informantene har også gjennomført det meste av kursene og samlingene. 53 % svarte at de opplevde utdanningen som tilstrekkelig, mens 17 % opplevde mangler ved utdanningen. Grunnene som de oppga er interessante. De syntes det var for mye repetisjon, de savner eget kurs for Skandinavia/Nord-Europa, savner oppfølging etter kursene med assistentsamlinger og savner mer konkrete kurs om "Hvordan komme i gang med klubben" eller "Kommunikasjon i gruppe".

IV. Om ditt forhold til organisasjonen Familieklubbene i Norge

Høy grad av tilgjengelighet i organisasjonen – Oppslutningen på tilbudene kunne vært høyere

Fra sentral administrativ side er det viktig å få tilbakemelding om assistentene opplever at de er tilgjengelige når de - av ulike grunner – trenger kontakt og samtaler. 87 % av informantene opplevde at administrasjonen var tilgjengelig – et meget høyt tall som sier noe om hvordan den nåværende ledelsen fungerer i forhold til "utetjenesten". Det vurderes også som unikt i forhold til alle de oppgavene sentraladministrasjonen har i tillegg til dette. De samme informantene understreker betydningen av å treffe andre assistenter. Daglig leder fremheves særskilt for sin store grad av nåbarhet, raske svar og gode service i tillegg til at hun oppleves som både positiv og dyktig.

Spørsmålet om deltagelse på de ulike tilbudene og samlingene viser at deltagelsen er svært varierende. Assistentsamlingene er det tilbudet som flest assistenter har deltatt på. Disse samlingenes betydning kommer også frem i tilknytning til mange av de andre spørsmålene i undersøkelsen. Dette betyr sannsynligvis at disse samlingene hvor assistentene kan møte hverandre og utveksle erfaringer og gi hverandre støtte oppleves som kjernesamlingene i FIN for klubbassistentene.

Et godt forhold til organisasjonen - i hovedsak kjent med organisasjonsstrukturen - bortsett fra fagnemnda?

Svarene som er referert over - om opplevelse av tilgjengeligheten til organisasjonen - sier implisitt noe om deres forhold til FIN. I tillegg var det 80 % av informantene (de som besvarte dette spørsmålet) som karakteriserte sitt forhold til FIN som godt. På spørsmålet om de kjente til valgprosedyrene i FIN (styret, AU og fagnemnda) var det færre som kjente til prosedyrene til fagnemnda enn til styret. Kan dette bety at fagnemnda har en litt uklar og usynlig rolle i FIN – bl.a. at det er uklart for assistentene hvem som sitter i denne spesielle nemnda til forskjell fra valgte representanter i de andre utvalgene? Dersom dette er tilfelle kan dette være årsaken til at assistentene har mindre kunnskap om prosedyrer vedrørende fagnemndas rolle i FIN (om fagnemnda, se også del II, organisasjonsanalysen).

V. Om din vurdering av mulige tiltak som kan gjøre det lettere å starte klubber

Svært mange tiltak fra FIN – for usikre til å starte nye klubber – mer oppfølging?

Assistentene har sammenlagt en stor oversikt over bredden av tiltak som iverksettes fra FIN for å initiere og legge forholdene til rette for oppstart av nye klubber. Imidlertid kan man spørre seg om disse tiltakene sammenlagt er de mest hensiktsmessige og om de er tilstrekkelige. Det er en tendens gjennom hele undersøkelsen at mange av assistentene nevner problemene med å starte nye klubber og å få tak i nye medlemmer til allerede oppstartede klubber som de leder.

Noe av svarene på det ovenstående finner vi kan hende i svarene på spørsmålet om assistentene tror at dette er tilstrekkelige tiltak for å gjøre det lettere å starte nye klubber. Mer støtte og erfaringsdeling mellom assistentene, samt at assistenten bør følges opp/ få støtte til oppstart av klubb etter gjennomført assistentkurs fremheves som sentralt for å styrke assistenten i prosessen mot oppstart av nye klubber. Usikkerhet, mangel på mot og opplevelsen av at de ikke har kompetanse nevnes som årsaker til at enkelte vegrer seg for å initiere nye klubber. Dette forslås løst på ulike måter bl.a. ved at det sendes 2+2 personer på assistentkurs som skal samarbeide om oppstart eller drift av klubber etterpå.

Hovedinntrykket er at også assistentene bidrar med en rekke tiltak og aktiviteter for å initiere oppstart av nye klubber. De foreslår imidlertid at det bør utvikles økonomiske startpakker som gjør det lettere å starte opp klubber og at det utvikles en tettere tilknytning til behandlingsapparatet som for eksempel tettere samarbeid med ruskonsulentene i kommunene. De ønsker også at det lages bedre konsept-beskrivelser som flere assistenter kan presentere til for eksempel ruskonsulenter. De nevner også behovet for mer PR – media fokusering, PULS etc. Det mest dristige forslaget er kan hende forslaget om å oppnevne (ansette?) en person sentralt plassert i FIN som har som hovedansvar å knytte kontakt med institusjoner og sentrale nettverk/personer innad i de forskjellige kommunene. *”Vi trenger noen profilerte fagfolk som ønsker å bidra med informasjon, gid et faglig tyngde og skape interesse. Ansette en person til dette i Fins organisasjon. Personen må ha god kunnskap og*

kjenneskap til "markedet" og ha gode kontaktevner og være praktisk anlagt – dvs. ansette folk sentralt, betalte og frivillige"

VI. Om barn i Familieklubben

Her ligger det en ENORM utviklingsutfordring – hvor blir det av FAMILIEN?

Oppsummerende synes det som det er få barn/unge som har deltatt og deltar i klubbene. De som har erfaring med å inkludere hele familien på denne måten i sin klubb uttrykker at det utelukkende har vært positive og berikende erfaringer med å inkludere hele eller deler av familien på denne måten. Stemningen i klubbmøtene blir mykere og mer positiv – gir en "familiefølelse" i klubben.

Det oppgis også at FIN har lagt godt til rette for at mindre og større barn kan være med på klubbmøtene. Det er imidlertid få som har deltatt på temakursene "De usynlige barna". De som har deltatt karakteriserer disse dagene som viktige og lærerike, mens de som ikke har deltatt oppgir tidsklemma som hovedårsak til at de ikke har prioritert dette.

Oppsummerende gir disse svarene grunnlag for å si at FIN *så vidt* er i gang med å utvikle familiekonseptet og at det her ligger en enorm utfordring i fremtidens utvikling av Familieklubbene i Norge. Skal FIN med rette kunne kalle seg *Familieklubbene* synes det som denne delen av utviklingsarbeidet må vektlegges i langt større grad, også ut fra de positive erfaringer som foreligger på nåværende tidspunkt.

VII. Om "Annet"

Vi stilte en del tilleggs spørsmål som utfylte tidligere spørsmål i undersøkelsen. Spørsmål om hvordan få motivert flere familier til å starte i klubbene, hva som motiverte dem til å bli/fortsette som assistent og hva som ga dem glede i dette arbeidet, hva de opplevde som problematisk, og hva de trengte for å ønske å fortsette i arbeidet som klubbassistent.

Det var mange og gode ideer som kom frem for hvordan de kunne motivere hele familier til å delta som for eksempel å dra på hjemmebesøk og snakke med hele familien og la en aktiv klubbfamilie møte en potensiell klubb-familie. Fagnemndas ansvar for en videreutvikling av dette nevnes også.

Det er nok helheten og familiekonseptet som appellerer til assistentene i tillegg til å erfare at mange klarer å holde seg rusfri. Gleden over å kunne hjelpe og se at det nytter er grunnleggende for motivasjonen. At klubbene drives ut fra et brukerperspektiv hvor gjensidighet, gjensidig respekt og likeverd er grunnleggende verdier er faktorer som gjør dette arbeidet meningsfylt for assistentene. At "alle hjelper alle" er et av flere uttrykk for dette.

Når det gjaldt hva de savnet – var det som tidligere nevnt i evalueringen – at de savnet flere klubbmedlemmer og familier og avlastning i assistentrollen (at de for eksempel kunne være to ledere som avlastet hverandre). De opplevde at det var tøft når medlemmene hadde

tilbakefall. De ønsket også en utvidet og mindre snever undervisning/temadager med mindre gjentagelser av tema.

Til slutt kan det nevnes at å utvikle et friere forhold til de italienske gründerne var et ønske. Den nordiske demokratiske stilen med gjensidig respekt ble fremhevet som et positivt og motiverende kjennetegn på nasjonale og nordiske kurs.

DEL II: Evaluering av Familieklubbane som organisasjon

1. Innleiing

Familieklubbane sitt arbeid er grunnlagt på ein "heilskapleg modell". Arbeidet omfattar "forebygging, behandling i samarbeid med behandlingsapparatet og ettervern, definert som et nettverksbasert arbeid med alkoholproblemer" (Fyrand 2007: 9). *Målet for Familieklubbane* som organisasjon er å "endre brukernes livsstil for å få et rusfritt og bedre liv". For det føremålet driv organisasjonen klubbar og bidreg til eit oppfølgingsapparatet for misbrukarane og deira familiar som kan dekkje behovet "for langsiktig oppfølging og rehabilitering".

Det overordna målet for arbeidet i familieklubbane er konkretisert i avleidde mål knytt til desse områda: "Etablering av nye klubber, styrke kvalitet på arbeidet i eksisterende klubber, rekruttering av nye medlemmer og oppbygging av organisasjonen" (Fyrand 2007: 9). Desse fire delmåla kan vera føremål for gransking i organisasjonsdelen av evalueringa. Dei er ikkje uavhengige av kvarandre:

1. For å etablere nye klubbar trengst det assistentar som er villige til å ta på seg slik oppgåve. Det er altså ein føresetnad at organisasjonen – eller dei lokale klubbane – for det eine klarer å rekruttere assistentar til å ta over leiinga av dei eksisterande klubbane når assistentar sluttar, for det andre at organisasjonen maktar å rekruttere assistentar som kan etablere nye klubbar. Assistentar kan verta rekrutterte frå klubbane, mellom dei vanlege medlemmane. Assistentar kan ein også tenkje seg rekrutterte t.d. mellom fagfolk som arbeider med rusproblem, anten det er i primærtenesta eller spesialisttenesta.
2. Å styrke kvaliteten på arbeidet i dei eksisterande klubbane viser til ein gjensidig prosess som gjeld samhandlinga mellom medlemmar og assistentar, assistentar seg imellom, mellom assistentar og organisasjonen på sentralt nivå og samhandlinga deira med eksterne samarbeidspartnarar i inn- og utland, jf. vedtektene § 2b (Familieklubbene i Norge 2005).
3. Det å rekruttere nye medlemmar kan vi studere med ulike perspektiv som utgangspunkt. Ein grunnleggjande føresetnad for å rekruttere nye medlemmar er at dei potensielle kandidatane kjenner til at organisasjonen finst og har tilstrekkeleg kunnskap om den til å kunne vurdere om den er relevant og interessant ut frå den livssituasjonen dei er i. Internett er ei kjelde til informasjon som primært er eit ansvar for sentralledet i organisasjonen. Personleg kommunikasjon er også ein viktig kanal til informasjon (og tillit). Tre sentrale kjelder til informasjon om organisasjonen og verksemda via personleg kommunikasjon er eksisterande

medlemar, assistentane og eksterne samarbeidspartnarar som m.a. personale i den primære helse- og sosialtenesta, kontaktar i spesialisthelsetenesta, t.d. i rusmiddelinstitusjonane og medlemar i frivillige organisasjonar som arbeider med førebygging av rusmiddelproblem og oppfølgingsarbeid, t.d. Blå Kors, IOGT, DNT og Actis, jf. vedtektene § 2b og 5 (Familieklubbene i Norge 2005).

4. Det fjerde delmålet, å byggja opp organisasjonen, kan vi sjå i samanheng med dei andre punkta. Å byggja opp organisasjonen kan innebera både å rekruttere fleire medlemar, fleire assistentar – og såleis leggja grunnen for fleire klubbar – og å styrke organisasjonsstrukturen. Det siste kan t.d. innebera å betre kommunikasjonslinjene og kommunikasjonen internt i organisasjonen, styrke servicen overfor klubbane og assistentane, inkludert opplæring av nye assistentar, betre høva til å dele røynsler og idear mellom medlemane og mellom assistentane, utvikle vidare kontakten og samarbeidet med eksterne aktørar og organisasjonar (jf. Familieklubbene i Norge 2005: § 2b og 5). Det kan vise seg vanskeleg å få dette til utan å styrke organisasjonen sin ressursgrunnlag, t.d. i form av økonomiske ressursar.

2. Organisasjonsmodell, posisjonar, arbeidsdeling og koordinering

Familieklubbane er ei landsforeining eller samanslutning av lokale klubbar. Øvste styrande organet i Familieklubbane i Norge er landsmøtet. Landsmøtet vel leiar, (lands)styre og fagnemnd (Familieklubbene i Norge 2005). Styret har ansvar for organiseringa og drifta av organisasjonen. Styret vel eit arbeidsutval som har det laupande ansvaret mellom styremøta. Fagnemnda har ansvar for "metodeutvikling og opplæring". Etter vedtektene er det landsforeininga sitt ansvar å

- utdanne klubbassistentar
- leggja til rette for å skolere familieane som er medlemar lokalt
- hjelpe klubbane i arbeidet med å rekruttere nye medlemar
- utvikle informasjonsmateriell for og kurse aktuelle samarbeidspartnarar
- ivareta og utvikle det internasjonale kontakt- og samarbeidsnettverket

I det daglege vert dette oppgåver som styret og fagnemnda må ivareta. Til å leie det daglege arbeidet har FiN tilsett ein person som dagleg leiar og sekretær for FiN, i 70 prosent stilling frå 1.7.2007, auka til 100 prosent frå 1.12.2008. Ein grunn for auken i stillingsprosent var kontakten med offentleg forvaltning som inneber kontakten med det offentlege, ein god del papirarbeid og anna arbeid. I ein "fritidsorganisasjon" som FiN der tillitsvalde er det på fritid og delvis ikkje bur i Oslo, vil landsforeininga vera heilt avhengig av dagleg leiar som einaste løna, fast tilsette. Kontinuiteten i organisasjonen finst fyrst og fremst i administrasjonen.

Fagnemnda har ansvar for "metodeutvikling og opplæring". Fagnemnda opererer i nær kontakt med arbeidsutvalet i styret. Ansvarsfordelinga mellom dei to er at fagnemnda har eit fagleg ansvar og arbeidsutvalet eit økonomisk ansvar for å førebu saker for styret (om assistentane sitt tilhøve til fagnemnda, sjå oppsummeringa del I).

Grunneininga i FiN er den lokale klubben. Organisasjonen definerer målet for klubbane slik på heimesida si:

En familieklubb er en gruppe mennesker som samles for å lindre de problemene de har med alkohol eller andre rusmidler. Noen har selv hatt misbruksproblemer, andre har hatt problemer med misbruk blant sine nærmeste. (Familieklubbene i Norge 2010a)

I klubbane er det to hovudposisjonar, medlem og klubbassistent. "Den enkelte klubb ledes av en klubbassistent som kan være rekruttert fra brukerne selv eller fra faglærte personer utenfor Familieklubben. Klubben møtes regelmessig en gang i uken i 1 1/2 time, til samme tid hver gang" (Fyrand 2007: 9).

3. Klubbassistentane sine funksjonar i organisasjonen

Klubbassistenten si rolle i klubben er spesifisert på følgjande vis på organisasjonen sine nettsider:

Klubbassistenten skal delta på klubbmøtene, sørge for en fast og forutsigbar rutine for møtene, ta imot og introdusere nye familier i klubben og gripe inn ved konflikter og andre vanskeligheter som oppstår. Videre skal han/hun ha den nødvendige innsikt og ferdighet til å assistere klubben, ta seg av formidlingen av den kunnskap som det forutsetter at medlemmene skal tilegne seg og sørge for at det tas kontakt med medlemmer som uteblir uten at det er gitt beskjed om fraværet. (Familieklubbene i Norge 2010)

For å kunne oppfylle forventningane, vert det føresett at klubbassistentane har "den nødvendige innsikt og ferdighet til å assistere klubben". Kompetansen skal assistentane har tileigna seg gjennom opplæring i regi av organisasjonen nasjonalt og/eller hos dei utanlandske systerorganisasjonane:

Vedkommende skal ha deltatt på minst ett 50-timers "sensibiliseringskurs" i regi av Familieklubbene i Norge, Danmark eller Italia og fått skriftlig bekreftelse for dette. Ofte er det klubbmedlemmer som har deltatt lenge, eller folk med helse- eller sosialfaglig utdanning som påtar seg disse rollene. (Familieklubbene i Norge 2005, 2010)

Det er også utvikla skriftleg materiell i form av rettleiingar for nye assistentar, delvis henta frå Familieklubberne i Danmark. For å halde ved like og utvikle vidare kompetansen og for å halde oppe motivasjonen og engasjementet hos klubbassistentane omfattar organisasjonsstrukturen særskilte møteforum. FiN formulerer det på denne måten:

For å sikre kvaliteten på det arbeidet som foregår i klubbene, samt skape et forum hvor klubbassistentene kan utveksle erfaringer, tanker og følelser, arrangeres det regionale og nasjonale kurs og samlinger for klubbassistentene minst fire ganger i året. (Familieklubbene i Norge 2010)

Sentralorganisasjonen skipar til assistensamlingar, både i Noreg i regi av FiN, nordiske samlingar og internasjonale samlingar; kurs i Noreg, andre nordiske land, internasjonalt og ikkje minst i Italia. Det er tre hovudtypar av kurs: utdanning av nye klubbassistentar, oppdateringskurs for assistentar og

medlemskurs lokalt eller nasjonalt (om assistentane si vurdering av kurs og samlingar sjå oppsummeringa del I).

Dei større assistentsamlingane og –kursa i Noreg skal både vera ein møteplass for assistentane til å drøfte felles røynsler og idear, ein stad for fagutvikling gjennom fagleg påfyll og ein sosial møteplass der styret ynskjer å gje assistentane ei kjensle av at dei gjer ein viktig innsats, at dei vert sett pris på – m.a. gjennom å ”stille godt med dei”, innlosjere dei på eit godt hotell, sørge for god mat, kulturopplevingar osv. Tilsvarande synest også å gjelde medlemane som deltek på medlemssamlingar og årsmøte i FiN. Styret gav uttrykk for at om dei ikkje legg tilhøva til rette på denne måten, får det følgjer for frammøtet, dvs. hos mange medlemar vert det venta at styret ”stiller opp” på dette viset.

Fyrand har undersøkt kor godt nøgde medlemane er med assistentane og den rolla dei har i klubbmøta (Fyrand 2007: 17). Av i alt 46 informantar (primærbrukarar og familiemedlemar) svarte 36 (78 %) at dei var nøgde med assistentane sin funksjon og rolle. Av desse 36 var 24 familiemedlemar (86 % av alle familiemedlemane) og 12 (67 % av alle primærbrukarane). Seks primærbrukarar (33 %) og fire familiemedlemar (14 %) svarte at klubbassistentens rolle ”kunne vært bedre”. Svara peikar m.a. i retning av eit ynskje om at assistentane inntek ei tydelegare rolle som leiarar, t.d. i form av betre styring og at dei er meir aktive i kommunikasjonen i klubbane. Rolla som klubbassistent verkar vera noko uklar, ikkje minst når det gjeld rekruttering av nye medlemar og ansvaret for dette.

4. Modell, struktur og måloppnåing

To sentrale prosessar i organisasjonen lokalt:

1. Rekruttering, opplæring og vedlikehald av medlemar
2. Rekruttering, opplæring og vedlikehald av assistentar

Den førre evaluering av FiN viste at meste berre relativt få av medlemane hadde tankar om å forlate organisasjonen. Av dei spurde medlemane svarte 43 av i alt 46 (92 %) at dei ynskte å halde fram som medlem. Det gjaldt 95 prosent av dei som var med på grunn av eigne problem 89 prosent av familiemedlemane (Fyrand 2007: 14). Det er rimeleg å tolke desse tala som uttrykk for at klubbane fungerer på ein måte som dekkjer medlemane sine behov. Når det elles gjeld spørsmålet om rekruttering av nye medlemar, viser vi til avsnittet nedanfor om kva organisasjonen kan gjera for å auke talet på klubbar.

Ny klubbassistentar vert i hovudsak rekruttert frå følgjande kategoriar personar: vanlege klubbmedlemar, personar i hjelpeapparatet som ikkje er klubbmedlemar. For begge kategoriane gjeld at dei må gjennomgå ei sosialisering til denne funksjonen i form av assistentopplæring. Som i andre organisasjonar treng nye klubbassistentar hjelp til å fylle rolla. Opplæringa skal fylle denne oppgåva, men det trengst også personleg oppfølging i ein overgangsperiode, i tillegg til fora for meir regelbunde å kunne drøfte spørsmål knytt til posisjonen og forventningane med andre assistentar. For å dekkje det fyrste behovet har FiN vedtatt å sette i verk ei fadderordning for nye assistentar (jf. protokollen frå møtet i fagnemnda 2. november 2009, sak FN-021/09). Det andre behovet vert dekt gjennom assistentsamling, oppdateringskurs og liknande.

Røynslene frå å ha deltatt på assistentsamlingar i 2010 er at assistentsamlingane er viktige for å halde oppe motivasjonen som assistent. Det er ein stad for å dele "gleder og frustrasjonar" og for opplæring. Nokre tema som synest å vera aktuelle for FiN å drøfte nærmare med tanke på å rekruttere fleire assistentar, halde på dei og utvikle dei vidare: 1) organisasjonen bør klargjer betre kva assistentrolla inneber, dvs. kva forventningar organisasjonen har til assistentane og deira funksjonar i klubbane, 2) organisasjonen bør drøfte om det bør vera eit mål å ha to assistentar i kvar klubb, 3) assistentmobilitet, dvs. om FiN bør ha eit system for eventuell rotasjon av assistentar mellom klubbar der det ligg til rette for det og er praktisk mogleg å få til for assistentane, 4) skolering av nye assistentar i gruppearbeid som metode og det å vera gruppeleiar (skolering i det å vera leiar), jf. svara frå medlemmane om korleis dei vurderer assistentane si rolle i klubbane. For å fungere er klubbane avhengige av assistenten. Difor er motivasjonen hos assistentane for å føre arbeidet vidare og utvikle det, viktig for klubbane som læringsstad og sosialt miljø.

Det å halde ved like motivasjonen hos assistentar kan vi knyte til, på den eine sida, det som stimulerer i arbeidet og å prøve å forsterke det, og på den andre sida, det som slit, og å prøve å redusere det. Gjennom å delta på assistentsamlingar har vi identifisert nokre av dei faktorane som synest slite på assistentar og undergrave motivasjonen deira. Fleire assistentar var inne på følgjande slitafaktor, her uttrykt ved ein av dei:

[...] når det skjer lite i klubben, [når] det kjem ikkje nye. Hovudoppgåva bør vera å starte nye klubbar, rekruttere nye medlemmar. Då vert klubbane ein interessant stad.

I evalueringa av FiN (Fyrand 2007) var det ein tendens til at assistentane syntest at det å vera assistent tek for mykje tid. Det kan vera eit resultat av fleire tilhøve. Diverre manglar oversyn over kva det i praksis tyder, dvs. kva det særleg er som bidreg til denne vurderinga. I alle høve kan det vera ein faktor som bidreg til slitasje. Det vart sagt at det er viktig å fange opp dei som er slitne. Dei fire punkta ovanfor kan vera verkemiddel for å redusere slitastilhøve for assistentane i det lokale arbeidet.

5. Konsekvensar av økonomiske rammevilkår og disposisjonar

FiN er berre sikra løyvingar frå staten ved Helsedirektoratet for eitt år om gongen og overføringane kjem fyrst i mars månad. Det er også slik at dei løyvde pengane for eitt år må brukast i same året. Om ikkje FiN bruker opp midla, vert dei trekte inn; dei kan ikkje overførast til seinare år. Det kjem av at FiN vert definert som eit prosjekt. FiN har prøvt å få organisasjonen definert som førebyggingsorganisasjon. Det har dei ikkje fått gjennomslag for. Kravet til slik organisasjon er at den har meir enn 500 betalande medlemmar og fleire enn 20 lokallag (demokratiaspektet). For FiN er det betalingskriteriet som hindrar organisasjonen i å verta klassifisert som førebyggingsorganisasjon. Medlemmane i familieklubbane betaler ikkje kontingent av di organisasjonen ynskjer at ingen skal verta hindra i å verta medlem av økonomiske grunnar.

Situasjonen gjer det vanskeleg for organisasjonen å planleggja verksemd som kostar pengar, ut over inneverande året. Det gjer også at det er uvisse knytt til det å tilsetja personar i fast stilling i organisasjonen slik tilfellet er når det gjeld dagleg leiar. Det gjer at FiN er varsame med pengebruken i vårhalvåret (løyvingane kjem i slutten av mars). Det gjev seg praktiske konsekvensar m.a. på den

måten at det er vanskeleg å planleggja landsmøte (våren) og hotell, som gjerne må tingast året i førevegen, på eit tidspunkt då det ikkje er klart om organisasjonen vil motta overføringar i det aktuelle året. Det går tydeleg fram av protokollane frå styremøta av vedtek vert utsette på grunn av at dei økonomiske føresetnadane knytt til løyvingane frå Helsedirektoratet, ikkje er klare – det gjeld også seinare på året enn mars månad.

FiN har tatt opp den økonomiske uvissa med direktoratet utan at det har ført til endringar. Slik organisasjonen har røynt det, synest tilhøvet til departementet i nokon grad å avhenge av sakshandsamaren som person, kva grad av interesse og velvilje vedkomande har overfor FiN. Skifte av sakshandsamar kan såleis har følgjer for tilhøvet mellom FiN og statlege styresmakter

Med dei overføringane FiN mottok frå staten, har den ikkje økonomiske problem; det årlege beløpet dekkjer godt det arbeidet dei driv slik dagleg leiar vurderer det. Overføringane er rundt 1 million kr per år. Organisasjonen satsar på primært å bruke pengar på assistentane og medlemmane. Det vert ikkje gitt møtegodtgjersle for styre- og utvalsmedlemar, men reise- og opphaldsutgifter vert dekte. Reiseutgiftene er relativt høge.

Ut frå det organisasjonen sjølv har formidla, verkar den økonomiske situasjonen tvitydig. På den eine sida, reint formelt, opplever styrande organ i organisasjonen, når dei ser framover, ei uvissa knytt til det å skulle planleggja på lenger sikt. Det er rimeleg å tru at det på ein eller fleire måtar verkar til å redusere høvet til å planleggja rasjonelt på litt lenger sikt, ikkje minst om organisasjonen skulle ynskje å utvide verksemda på eit eller anna område. Organisasjonen måtte i tilfelle planleggja for det, og for at planane kan verta sette i verk relativt raskt, men utan å kunne gjera vedtak som inneber bruk av ekstra pengar før pengane eventuelt ligg føre. På den andre sida, når organisasjonen ser bakover, har dei statlege løyvingane hittil vore stabile, både ved at dei har vore årvisse og at løyvinga har halde seg på eit relativt konstant nivå dei åra organisasjonen har mottatt overføringar. Den måten organisasjonen har tilpassa seg uvissa, synest ha ført til ei god tilpassing mellom ambisjonar og forbruk.

6. Organisatorisk nettverk

Familieklubbane i Norge har på sentralt og lokalt nivå til saman eit relativt omfattande organisatorisk nettverk. Nettverket omfattar tre hovudtypar av organisasjonar og relasjonar: 1) systerorganisasjonane i andre europeiske land, fyrst og fremst dei nordiske (det finst klubb på Island og kontaktperson i Finland og i dei baltiske landa), men også spesielt Italia; 2) andre frivillige organisasjonar som driv førebyggjande arbeid på rusfeltet, slike som IOGT, Frivillighet Norge, Arbeiderbevegelsens Rus- og Sosialpolitiske Forbund (AEF), Actis m.fl.; 3) organisasjonar og institusjonar som er del av hjelpeapparatet på rusfeltet, ikkje minst verksemdar innan Blå Kors, men også Modum Bad og andre; 4) offentlege styresmakter på kommunalt eller statleg nivå, t.d. lokale ruskonsulentar i kommunane og Helsedirektoratet.

Delnettverka ser ut til å ha ulik tyding for FiN. For det interne arbeidet i organisasjonen er *systerorganisasjonane i andre europeiske land* det viktigaste delnettverket. Med dei nordiske systerorganisasjonane utvekslar FiN m.a. informasjon og kurs. Arbeidet i dei nordiske landa vert

samordna gjennom eit nordisk styre. Styret er t.d. ansvarleg for nordiske assistentkurs, og kan formidle hjelp og støtte til dei nasjonale foreiningane. Webchatten som vart introdusert i FiN i 2009, var inspirert frå Danmark, og FiN henta personar frå den danske systerorganisasjonen for at dei skulle dele røynsler og idear med norske kollegaer. I tillegg er dei nasjonale organisasjonane representerte på landsmøta til kvarandre. Det kan vera fleire fordelar med eit nordisk samarbeid. Kulturelt er dei nordiske landa relativt like, noko som gjer at andre land relativt lett kan dra nytte av røynsler frå arbeidet i eitt av landa. Språkleg skyldskap gjer også at det er lettare for deltakarar i eitt av landa å delta på opplæringstiltak i eit anna land enn i eit land (Italia) der kommunikasjonen må gå føre seg på engelsk. Arbeidsdeling og samordning dei nordiske landa imellom legg til rette for meir rasjonell utnytting av dei samla ressursane. I tillegg kan det verka som ein stimulans i arbeidet å gje klubbassistentane høve til å reise utanlands og der møte kollegaer.

Kursa i Italia er for medlemmar som ynskjer å verta assistentar og for eksterne som ynskjer å engasjere seg i FiN. Tilhøvet til den italienske systerorganisasjonen synest noko spesielt. Den italienske organisasjonen er ingen rein amatørorganisasjon, slik tilfellet meir er i Skandinavia. Det profesjonelle innslaget med psykiatrar som førelesarar, gjer at kontakten med Italia både er interessant for klubbassistentar som er "faglege amatørar" i tydinga ikkje profesjonelt utdanna på fagfeltet, og for profesjonelle. Den italienske organisasjonen produsere også studiemateriell for bruk i andre land, og dette vert tilpassa norske behov av FiN. Sentrale personar i FiN seier det er viktig å halde oppe kontakten med Italia både på grunn av den faglege kvaliteten representert ved fagfolka som er del av systemet, og av di den italienske organisasjonen har røynsler med godt fungerande klubbar, klubbar som også fungerer godt i lokalsamfunnet, klubbar som er til inspirasjon for dei norske deltakarane. Ein av dei intervjuar sa det slik:

Det er en spesiell opplevelse å være der. Vi merker omsorg, fortrolighet og kommunikasjonen mellom deltakerne [klubbmedlemmer og assistenter] – uten å skjønne språket. Men kroppsspråket er en viktig kommunikasjonskanal.

Det FiN opplever som mindre vellukka i kontakten med Italia, er det dei karakteriserer som ei ovanfrå-og-ned-haldning frå italiendarane si side. Som ein sa det: "Italiendarane er litt over dei andre. Det pregar heile [kurs]veka [i Italia]." Med referanse til ein annan deltakar på kurs som italiendarane hadde, vart det sagt:

Ho var med på kurset, men mista motivasjonen. Ho vart så sur av di italiendarane vart opplevde som så arrogante.

Tilsvarande vurdering kom også til uttrykk i einskilde svar i spørjeskjemaundersøkinga i 2009:

Ønsker et friere forhold til de italienske gründerne. Deres autoritære stil skader vår moderne grunntanke om gjensidig respekt.

Slike opplevingar har gjort at det har vorte semje på nordisk nivå om å utvikle kurs på dette nivå for å verta meir uavhengig av kurs som den italienske systerorganisasjonen skipar til. En grunn til de opplevde forskjellane er nok at det norske samfunnet er mindre hierarkisk enn det italienske og og møtet med italiendarane såleis er som eit møte mellom ulike kulturar.

Ein del av det organisatoriske nettverket omfattar *andre frivillige organisasjonar* og samanslutningar som driv førebyggjande arbeid på rusfeltet. Kontaktane synest å ha tre hovudfunksjonar for FiN: gjensidig informasjon, deltaking på kvarandres konferansar og konkrete samarbeidstiltak. FiN har kontakt og samarbeid m.a. med IOGT og tilhøyrande underorganisasjonar og samanslutningar av typen JUBA; Blå Kors, Actis, SKAN (Samarbeidsnettverket for kvinner i alkohol- og narkotikaspørsmål), AEF, AV-OG-TIL (kampanjeorganisasjon), Frikanelen og Frivillighet Norge.

Kontakten med *hjelpeapparatet* på rusfeltet skjer både med sentralt og lokalt nivå i Familieklubbane. Blå Kors er representert i fagnemnda. Prosjektsamarbeidet med Modum Bad: kommunikasjonskurs. Elles verkar det som om FiN strevar med å få/halde kontakt med det rusfaglege feltet. Kontaktene er fyrst og fremst av personleg art og såleis tilfeldige, avhengig av om nokon i FiN kjenner nokon i hjelpeapparatet "med ein viss status". Slik dette vert forstått sentralt i organisasjonen viser det til eit behov for å styrkje organisasjonen og sørgje for å halde eit høgt fagleg nivå. Slik FiN ser det, er det, "objektivt sett", behov for organisasjonen. Det det vidare handlar om, er at organisasjonen må sørgje for å verta kjent og skaffe seg legitimitet på fagfeltet. Klubbane bruker institusjonar i sitt område, t.d. BK Lade, men dei fekk ikkje FiN som del av sitt system. Det er god kontakt med BK Oslo, det har vore opplegg i samarbeid med Modum; eit medlem av styret arbeider på Sanderud, det har vore kontakt mellom klubben i Kristiansand og Borgestad. Det er som regel tale om einskildpersonar og deira nettverk, ikkje minst psykiatriske sjukepleiarar. Det er lettast å få kontakt der det er klubb. Nokre institusjonar er lite interesserte: Dei kan det best sjølv. Det er ei kjelde til frustrasjon, når FiN ser det er behov. Dei med rusproblem kjem ikkje av di/når dei ikkje har støtte av behandlarane. For pasientane er det ikkje lett å forhalde seg til mange når dei skal ut av misbruket. Det er lettare i høve til pårørande. Det er for få inngangar til kontakt med pårørande. Når FiN er på besøk på institusjonar, har dei lite kontakt med pårørande, og det er litt vanskeleg for pårørande å sjå kva FiN kva gi dei.

Ved nokre institusjonar vert FiN avvist av di dei er ein frivillig organisasjon, og dermed ikkje faglege. Profesjonane har gjerne ikkje tru på arbeidet utan at det ser det sjølve, får oppleve det i praksis. Overfor BK har FiN informert og informert, men det er fyrst ved sjølvsyn at fagfolka skjønner. Trasopp har det vore vanskeleg å få kontakt med. Det kan ha å gjera med at FiN kan verta oppfatta som konkurrent til AA.

Kontakten og samarbeidet med *offentlege aktørar* omfattar fleire typar aktørar og fleire typar relasjonar. På statleg nivå er Helsedirektoratet den nærmaste samarbeidspartnaren. Relasjonen har både ei økonomisk side (offentleg støtte) og ei fagleg side, særleg gjennom dei årlege kontaktkonferansane for organisasjonar innan rusfeltet.

På det kommunale nivået: I høyringsfråsegna til innstillinga frå Stoltenbergutvalet (Stoltenbergutvalget 2010) skriv Actis at dei to største utfordringane til det kommunale tenestetilbodet til rusavhengige er samanhengen i tilbodet og det å gjera seg nytte av frivillige ressursar for "hjelp til sjølvhjelp". Av aktuelle landsdekkjande organisasjonar Actis peikar på i denne samanhengen, er Selvhjelp Norge og Familieklubbene i Norge. Om FiN skriv Actis: "I Norge finnes det også såkalte Familieklubber som, selv om de arbeider hovedsakelig med alkoholrelaterte problemer, er eksempel på en viktig dimensjon fordi det berører de bakenforliggende sosiale utfordringene" (Actis 2009: 4).

7. Kva gjer organisasjonen – og kva kan den gjera – for å auke talet på klubbar?

Talet på klubbar avheng av kor mange medlemmar organisasjonen har/rekrutterer og talet på/rekruttering av assistentar. Nye klubbar oppstår i hovudsak på to måtar:

1. Klubbar på nye stader
2. Knoppskyting gjennom deling av eksisterande klubbar (jf. vedtektene)

Å etablere klubbar på nye stader avheng m.a. av at det alt finst kunnskap om og engasjement for FiN på staden. Som Fyrand skriv i den førre evalueringsrapporten (Fyrand 2007), føreset det å utvide verksemda gjennom å etablere fleire klubbar at fleire i målgruppa får informasjon om tilbodet som FiN organiserer. Sentrale verkemiddel for FiN i den samanhengen er eiga marknadsføring og kontaktar med fagfeltet, jf svara frå medlemmane om korleis dei fekk kjennskap til organisasjonen (Fyrand 2007: 11). På spørsmålet om kor dei fekk informasjon om Familielubbane, svarte vel halvparten av informantane at dei fekk informasjonen frå Blå Kors (51 %). Vel ein fjerdedel svarte at dei fekk informasjon om FiN frå familie og venner (27 %). Andre kjelder til informasjon som vart nemnde, var offentlege kontor (15 %) og presse (7%).

Svara peikar på at Blå Kors er ein sentral fagleg organisasjon for spreiding av informasjon om FiN. Kontakten mellom FiN og Blå Kors kan begge organisasjonane truleg gjera meir ut av, og det kan vera eit mål for begge at det vert arbeidd for å etablere klubbar på dei stadene der Blå Kors har verksemdar. Eit spørsmål i denne samanhengen er om eventuelt lokale Blå Kors-foreiningar vil kunne oppfatte ein familiekubb som ein konkurrent, og at det difor vil kunne vera motstand lokalt, der Blå Kors har medlemsforeiningar, mot å engasjere seg til beste for at det vert oppretta familiekubb. Ein annan landsomfattande organisasjon på rusfeltet er Frelsesarmeen. Frelsesarmeen driv rett nok ikkje i same grad som Blå Kors profesjonell behandlingsverksemd. Tilsvarende potensial og mogleg motstand kan også tenkjast å gjelde denne organisasjonen.

Knoppskyting gjennom deling av eksisterande klubbar føreset nyrekruttering av medlemmar til ein klubb ut over fråfallet av medlemmar frå klubben. Fyrand si evaluering (Fyrand 2007) viste at fleire medlemmar opplevde at dei hadde lang veg til møtestaden og at lang reise var eit hindre for å delta på klubbmøta. For desse kunne fråstanden verta ein faktor som bidrog til at dei trekte seg frå å delta i klubben, sjølv om dei treng klubben for eigne føremål.

Som vi har vore inne på tidlegare, føreset rekruttering at dei aktuelle personane og familiane kjenner til Familielubbane. Ei side ved denne kunnskapen lokalt, er kva mottaking nye medlemmar opplever at dei får. På assistentsamlingane var dei fleire som reflekterte rundt måten klubbane kan fungere på i møtet med nye. Som ein sa det: "Det er ei utfordring å ta imot nye". Det synest som om det i fleire klubbar er røymsler med at "gamle medlemmar [...] ser på nye som inntrengjarar". Assistentane knytte slike ekskluderingsmekanismer særleg til "gamle klubbar", dvs. klubbar med stabile medlemmar som vore med i lang tid. På den måten kan klubbane fungere som sosialt lukka i staden for å vera opne slik dei vert annonserte å vera. Det er eit kjent fenomen at stabile grupper kan utvikle relasjonar internt som gjer at det kan vera vanskeleg for nykomarar å verta integrerte i gruppa. Det gjeld særleg grupper som utviklar ein eigen identitet og sterk vi-kjensle (sjå t.d. Eriksen 2008), noko som krev tid.

Familieklubbane i Norge presenterer seg på nettsida si som eit tilbod på denne måten:

Familieklubbene er et tilbud til familier med rusrelaterte problemer. Hovedfokus er på alkohol.

Ei spesiell form for mogleg knoppskyting kan ha utgangspunkt i at også personar og familiar med narkotikaproblem i praksis vert rekrutterte til organisasjonen. Kan hende er det ikkje lurt for ein enkelt klubb kombinere personar og familiar med i hovudsak alkoholproblem og i hovudsak narkotikaproblem. Det synest som om einskilde assistentar har funne det vanskeleg, og det kan ha gode faglege grunnar. På den andre sida krevst det at det melder seg tilstrekkeleg mange personar og familiar til at det er grunnlag for slik spesialisering.

8. Oppsummering og tilrådingar

Stort synest medlemmane å vera nøgde med måten klubbane fungerer, inkludert korleis assistentane gjer jobben sin. Assistentane er krumtappar i organisasjonen. For organisasjonen er det viktig å "stille godt" med dei, styrke tilhøve som gjer at dei kjenner seg motiverte i arbeidet og endre tilhøve som bidreg til slitasje hos dei. Vi har spesielt peika på fire tilhøve som synest aktuelle i så måte med tanke på å rekruttere fleire assistentar, halde på dei og utvikle dei vidare: 1) organisasjonen bør klargjera betre kva assistentrolla inneber, dvs. kva forventningar organisasjonen har til assistentane og deira funksjonar i klubbane, 2) organisasjonen bør drøfte om det bør vera eit mål å ha to assistentar i kvar klubb, 3) assistentmobilitet, dvs. om FiN bør ha eit system for eventuell rotasjon av assistentar mellom klubbar der det ligg til rette for det og er praktisk mogleg å få til for assistentane, 4) skoloring av nye assistentar i gruppearbeid som metode og det å vera gruppeleiar. Assistentssamlingane fungerer tydeleg som fora der positive og negative sider ved funksjonen som assistent vert drøfta på ein måte assistentane opplever meningsfull.

Ein type tiltak for å utvikle assistentane fagleg er kursa i inn- og utland. Det vi har lyst til å trekkje fram i oppsummeringa, er den tvetydige opplevinga assistentane har av kursa i "mororganisasjonen" i Italia. Det kan tenkjast at FiN kan gjera noko med denne situasjonen både gjennom å styrke kursa på nordisk område, og slik skaffe seg eit friare tilhøve til italienarane, slik den synest å leggja opp til, men også ved å vera tydeleg på dei negative konsekvensane overfor organisasjonen i Italia.

FiN har eit omfattande organisasjonsnettverk i Noreg. For å nå ut lenger med budskapet sin og for å kunne gjera større nytte i samfunnet synest det som om organisasjonen har mykje å hente gjennom betre kontakt og samarbeid med det profesjonelle hjelpeapparatet. Ei forklaring på vanskane med å nå ut til dette feltet er vanskane det har vist seg at profesjonelle har med å samarbeide med "amatørar" eller frivillige. Både lov om sosiale tenester (Helse- og omsorgsdepartementet 1991) og litt meir indirekte lov om helsetenesta i kommunane (Helse- og omsorgsdepartementet 1982) pålegg dei offentlege tenestene å samarbeide med frivillige organisasjonar som er engasjerte på same feltet som dei offentlege tenestene. For FiN kan kanskje kontakten med Helsedirektoratet brukast for å styrke dette arbeidet.

Det er viktig at organisasjonen let det overordna målet vera det som er det overordna i organisasjonen, og at t.d. struktur berre er eit middel til å nå målet, ikkje utan vidare eit mål i seg

sjølv. Med det er det viktig at den sentrale leiinga meir eller mindre laupande vurderer om den eksisterande organisasjonsstrukturen er tenleg for å nå det overordna målet. Slik vi vurderer stoda ut i frå det vi har deltatt på og elles henta informasjon om, er det viktig at FiN er fleksible når det gjeld organisasjonsformer og vel slike som er tilpassa den situasjonen potensielle og aktuelle medlemar, inkludert klubbassistentane, lever i. Vi oppfattar at dette er ei utfordring for organisasjonen.

Referanser

- Actis (2009): *Innspill til Stoltenbergutvalget*, Oslo: Actis, Rusfeltets samarbeidsorgan i Norge.
- Eriksen, Thomas Hylland (2008): *Røtter og føtter: identitet i en omskiftelig tid*, Oslo: Aschehoug.
- Familieklubbene i Norge (2005): *Vedtekter for Familieklubbene i Norge*, Oslo: Familieklubbene i Norge.
- Familieklubbene i Norge (2010): *Om Familieklubbenes opprinnelse, modell og metode*, henta 18.10.2010 frå <http://www.familieklubb.no/>.
- Fyrand, Live (2007): *"Klubben er vår livsforsikring!": evaluering av arbeidet i Familieklubbene i Norge*, Oslo: Diakonhjemmet høgskole, Avdeling for forskning og utvikling.
- Helse- og omsorgsdepartementet (1982): *Lov om helsetjenesten i kommunene av 19. november 1982 (kommunehelsetjenesteloven)*, Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.
- Helse- og omsorgsdepartementet (1991): *Lov om sosiale tjenester m.v. av 13. desember 1991 nr. 81 (sosialtjenesteloven)*, Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.
- Stoltenbergutvalget (2010): *Rapport om narkotika*, Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.

Rapporter fra Diakonhjemmet Høgskole

Bestill publikasjoner: bibliotek@diakonhjemmet.no

2010/7: [Sosial persepsjons trening - manual for trenerkurs](#) / Knut K. Gundersen og Lisbeth Valjord. 56 s. ISBN: 978-82-8048-092-7

2010/5: [Minoritetsetniske familiers boligsituasjon i Bydel Bjerke](#) / Asbjørn Kaasa, Katrine Mauseth Woll og Elsa Døhlie. 68 s. ISBN: 978-82-8048-088-0

2010/4: [Diakoni og samhandling. Diakonifaglige innspill til Samhandlingsreformen](#) / Kari Jordheim og Kari Karsrud Korslien. 30 s. ISBN: 978-82-8048-086-6

2010/3: [Brukermedvirkning i det statlige regionale barnevernet](#) / Tor Slettebø, Inger Oterholm og Ane Stavrum. 300 s. ISBN: 978-82-8048-085-9

2010/2: [Minoritetsetniske studenters erfaringer i studiemiljøet på Diakonhjemmet Høgskole](#) / Elsa Døhlie og Erik Skjeggstad. 47 s. ISBN: 978-82-8048-084-2

2010/1: [De vet hvordan du har det. Evaluering av prosjektet: De glemte og glemte barna](#) / Eli Kvamme, Tonje Sibbern og Inga Gullhav. 83 s. ISBN: 978-82-8048-083-5

2009/6: [Beskrivelse og evaluering av nye metoder for avklaring om deltakelse i kvalifiseringsprogrammet KREMs kurs i endringsmetode](#) / Tor Slettebø, Elisabeth Brodtkorb, Vanja Dietrichson og Kim Lyhne. 109 s. ISBN: 978-82-8048-082-8

2009/5: [Kunnskap om svikt i tjenester til skrøpelige eldre. Nyere norsk forskning relatert til helse- og sosialtjenesten](#) / Liv Wergeland Sørbye, Else Vengnes Grue, Einar Vetvik. 116 s. ISBN: 978-82-8048-081-1

2009/4: [Kombinert læring. En evaluering av IKT-støttet undervisning i sykepleierutdanningen med fokus på pedagogisk bruk av stream og leksjoner i anatomi, fysiologi og biokjemi](#) / Hanne Maria Bingen og Martin Aasbrenn. 55 s. + vedlegg. ISBN: 978-82-8048-080-4

2009/3: [Boligproblemer for innbyggere med etnisk minoritetsbakgrunn. Sosialtjenestens problemforståelse, tiltaksrepertoar og muligheter/ Lene Østby og Elisabeth Brodtkorb](#) 33 s. ISBN: 82-8048-077-3

2009/2: [Nytter det? Evaluering av Home-Start Familiekontakten](#) / Asbjørn Kaasa og Beate Jelstad. 106 s. ISBN: 82-8048-076-5

2009/1: [Oppfølging av foreldre i kontakt med barneverntjenesten. Kunnskap og metoder i praktisk arbeid](#) / Tor Slettebø. 138 s. ISBN 82-8048-075-7

Evalueringen av Familieklubbene i Norge ble gjennomført av professor, dr. philos Live Fyrand, Forskningscenteret og professor, dr. polit Olav Helge Angell, Institutt for Diakoni og Ledelse.

Live Fyrand var hovedansvarlig for evalueringen av den delen som gjaldt klubbassistentenes rolle og funksjon og Olav Helge Angell var ansvarlig for evalueringen av organisasjonsstrukturen i Familieklubbene.

Ansvarlig prosjektleder har vært Live Fyrand.

Diakonhjemmet Høgskole har røtter tilbake til 1890, og er en virksomhet under stiftelsen Det Norske Diakonhjem. Høgskolen har 2200 studenter og 160 ansatte, fordelt på studiestedene Oslo og Rogaland.

Diakonhjemmet Høgskole skal utruste til tjeneste i samfunn og kirke, nasjonalt og internasjonalt gjennom utdanning og forskning. Høgskolens faglige fokus er diakoni, helse- og sosialfag.

Formidlingen er en viktig del av samfunnsoppdraget til Diakonhjemmet Høgskole. Denne rapportserien skal bidra til dette ved å skape dialog med praksisfelt og samfunn. I tillegg skal formidlingen bidra til at FoU-resultater blir omsatt i praksis.